

**Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva
Republike Slovenije 2007–2010**

Januar 2007

KAZALO

I. UVOD	1
1 Sedanje stanje	3
2 Prednosti – slabosti – možnosti – nevarnosti (analiza SWOT)	5
Prednosti:	5
Slabosti:	5
Možnosti:	5
Nevarnosti:	6
3 Strokovna izhodišča nacionalnega programa visokega šolstva	8
II. CILJI VISOKEGA ŠOLSTVA	11
Glavni cilji in usmeritve razvoja visokega šolstva	11
Glavne usmeritve in merljivi cilji	11
III. ŠTUDIJSKA, ZNANSTVENORAZISKOVALNA IN UMETNIŠKA PODROČJA NACIONALNEGA POMENA	12
IV. DEJAVNOSTI, POTREBNE ZA RAZVOJ IN UČINKOVITO DELO V VISOKEM ŠOLSTVU	13
1 Ustvariti enoten visokošolski in raziskovalni prostor v Sloveniji	13
1.1 Enoten Zakon o visokem šolstvu in raziskovalni in razvojni dejavnosti	13
1.2 Institucije	14
2 Pospešiti in krepiiti izmenjave znanja v trikotniku visoko šolstvo – znanost – gospodarstvo:	16
2.1 Konkurenčno gospodarstvo in višja gospodarska rast	16
2.2 Uvedba bolonjskih programov	16
2.3 Poimenovanje bolonjskih stopenj	18
2.4 Druge oblike študijskih programov	18
2.5 Nacionalno ogrodje kvalifikacij (NOK)	19
3. Uravnotežiti vpis mladih generacij med 19. in 26. letom starosti	20
3.1 Sestava diplomantov slovenskih visokošolskih zavodov	22
3.2 Spodbujanje izobraževanja za deficitarne in perspektivne poklice	23
3.3 Povečati delež prebivalstva v vseh oblikah vseživljenjskega učenja	24
4 Izboljšati razmere za študij in povečati število diplomantov glede na število vpisanih študentov	25
4.1 Štipendije	25
4.3 Študentsko bivanje	27
4.4 Absolventski staž in trajanje študija	28
4.5 Sistem financiranja visokega šolstva	30
4.6 Osebe s posebnimi potrebami in študentske družine	31

4.7. Zdravstveno varstvo študentov.....	31
5 Povečati sredstva za visokošolski študij in raziskave na 5 % BDP	32
5.1 Cilj financiranja: 5 % BDP.....	32
5.2 Aktivnosti pri financiranju visokega šolstva.....	32
5.3 Naložbe v visoko šolstvo in raziskovalno dejavnost.....	33
6 Povečati število visokošolskih zavodov v Sloveniji in regionalizacija.....	35
6.1 Število univerz.....	35
6.2 Regionalna visokošolska in inovacijska središča.....	35
7 Spodbujati internacionalizacijo visokega šolstva ter s tem izboljšati kakovost visokošolskih zavodov	36
7.1 Sedanje stanje.....	36
7.2 Sistemizacija in zaposlovanje visokošolskih učiteljev.....	37
7.3 Akreditacija in evalvacija visokošolskih programov	38
7.4 Tuji študenti in skupni programi	40
8 Uvesti različna merila za raziskovalne dosežke na različnih področjih, po posameznih strokah ločeno, vendar v vsaki stroki mednarodno primerljivo.....	41
9. Odpreti habilitacijski prostor.....	42
STANDARDI ZA OPRAVLJANJE VISOKOŠOLSKE DEJAVNOSTI	43
OKVIRNI OBSEG SREDSTEV ZA IZVEDBO NACIONALNEGA PROGRAMA	44

Tabele:

Tabela 3.1 Vpis generacij 1980 do 1984	20
Tabela 3.2 Vpis vseh študentov in prehodi med letniki	21
Tabela 3.3 Razmerja med diplomanti posameznih strok v Evropski uniji 2001/02	22
Tabela 4.1 Število subvencioniranih postelj po krajih in letih	27
Tabela 4.2 Trajanje študija v Sloveniji	29
Tabela 4.3 Število vpisov v prvi letnik in število diplomantov	29
Tabela 4.4 Letni stroški študija za študenta (2005)	30
Tabela 5.1 Financiranje visokega šolstva v obdobju 2000–2006	32
Tabela 7.1 Primerjava najboljših evropskih univerz z Univerzo v Ljubljani	36
Tabela 7.2 Število zaposlenih na visokošolskih zavodih v RS (2004)	38

I. UVOD

Z Lizbonsko strategijo si je Evropska unija in kot njen del tudi Slovenija postavila za cilj, da postane najbolj konkurenčno in dinamično ter na znanju temelječe gospodarstvo na svetu s polno zaposlenostjo ter ekonomsko in socialno kohezijo. Pri uresničevanju postavljenih ciljev je posebna pozornost posvečena pomenu izobraževanja in raziskovanja. Hkrati je Slovenija tudi podpisnica Bolonjske deklaracije, ki zavezuje k ustvarjanju skupnega visokošolskega prostora do leta 2010. Slovenija je maja 2005 podpisala Bergenski komunike, kjer se je zavezala k vzpostavitvi učinkovitega notranjega in zunanjega sistema za zagotavljanje kakovosti po smernicah ENQA, k večjemu vključevanju študentov pri zagotavljanju kakovosti in mednarodnemu sodelovanju. Obnovila je svojo obveznost, da naredimo kakovostno visoko šolstvo enako dostopno vsem, ter poudarjamo potrebo po primernih pogojih za študente, da bi lahko dokončali svoj študij brez ovir, izhajajočih iz njihovega socialnega in ekonomskega okolja. Socialna razsežnost vključuje ukrepe vlade za pomoč študentom v ekonomskem vidiku, še posebej za tiste iz socialno ogroženih skupin. Zato se mora tudi slovenski visokošolski prostor odzvati na izzive, da bodo naši visokošolski zavodi kot enakovredni partnerji sodelovali pri tem skupnem evropskem projektu. Hkrati pa se Slovenija tudi dejavno vključuje v oblikovanje evropskega raziskovalnega prostora. Za učinkovito ustvarjanje, pridobivanje, prenos in uporabo znanja je v Evropi in Sloveniji nujno povezovanje obeh prostorov.

Globalizacija in močna konkurenca zahtevata drugačen način izobraževanja, posebej terciarnega, kot smo ga v večjem delu Evrope in tudi pri nas imeli doslej. Samo znanje ni več zadosten pogoj za uspešen napredek. Vsem, ki si na različnih ravneh pridobivajo izobrazbo, je treba poleg formalnega znanja :

- zagotoviti posebne praktične kompetence za zaposlovanje na posameznih področjih,
- ponuditi možnosti za stalno izpopolnjevanje na doseženem strokovnem področju ter
- jih spodbujati za priučitev oziroma usvojitev vedno novega znanja zunaj dosežene izobrazbe, kadar koli se to v njihovi karieri izkaže za potrebno.

V *terciarnem* izobraževanju je treba na začetnih stopnjah poleg solidnega osnovnega znanja na posameznih študijskih smereh, programih, področjih in vedah omogočiti tudi pridobitev zadostnega praktičnega znanja in komunikacijsko-informacijskega vedenja, ki je v sodobni informacijski družbi nujno. Obvladovanje interdisciplinarnega znanja oziroma privajanje na uporabo in povezovanje znanja z najrazličnejših področij ali posameznih delov standardnega terciarnega izobraževanja bo postalo zahteva za obstanek (celo za preživetje) na prožnem trgu visokokvalificirane delovne sile.

V prihodnjem petletnem obdobju bomo imeli v Sloveniji kljub neizogibnemu zmanjševanju prebivalstva med 19. in 26. letom in ob rahlem manjšanju števila tistih, ki se vpisujejo na visoke šole v Sloveniji, še naprej več kot 60-odstotno zаетje teh generacij. Zaradi čedalje večje raznovrstnosti znanja je treba v skladu z bolonjskimi smernicami še hitreje razvijati take študijske programe, ki bodo ponujali dovolj izbirsti za zadostitev zahtev na trgu delovne sile. Za izboljšanje študijskih razmer je treba ob približno istem številu študentov povečati število visokošolskih učiteljev, kar nujno zahteva odprtje visokošolskega prostora. V terciarno pedagoško dejavnost se bodo zato vključevali raziskovalci iz javnih raziskovalnih zavodov in gospodarstva ter raziskovalci in visokošolski učitelji iz tujine (tudi Slovenci iz tujine). S kakovostno prenovo pa bodo slovenski visokošolski zavodi postali privlačnejši za domače in tuje strokovnjake ter študente.

Zaradi zagotavljanja kakovosti visokošolskih zavodov in programov jih je treba stalno ocenjevati, pri čemer sodelujejo študenti, akademsko osebje (tj. visokošolski učitelji in sodelavci, raziskovalci in strokovni sodelavci) ter neodvisna strokovna telesa. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o visokem šolstvu širi naloge Sveta RS za visoko šolstvo tako, da bo opravljal tudi vlogo evalvacijskega organa. Evalvacijski senat Sveta RS za visoko šolstvo bo pripravljala strokovne podlage ter usmerjal in vodil zunanje evalvacijske postopke. Z uvedbo postopkov zunanje evalvacije zavodov in programov bo vzpostavljen celovit sistem zagotavljanja kakovosti. Kljub temu ostaja odgovornost za kakovost visokega šolstva še naprej v pristojnosti visokošolskih zavodov samih in je odvisna predvsem od kompetentnega raziskovalno ter pedagoško odlično usposobljenega akademskega osebja ter motiviranih in ambicioznih študentov.

Univerze in drugi visokošolski zavodi se v globaliziranem svetu lahko razvijajo in konkurirajo le, če so raziskovalne, s poudarkom na razvijanju sodobnih pedagoških metod. Razlikovanje med temeljnimi in aplikativnimi raziskavami bo v prihodnje čedalje bolj zabrisano, saj se povprečni čas med odkritjem in njegovo uporabo manjša.

Cilj raziskovalnih visokošolskih zavodov je študentom poleg teoretičnih osnov predstaviti tudi najrazličnejše standardne in sodobne vrhunske znanstveno-raziskovalne metode in eksperimentalne tehnike in jih vpeljati v inovativno razmišljanje, ki je mogoče samo v soočanju z resničnimi problemi in z eksperimentalnim delom. Zato morajo diplomanti prihodnjih desetletij dobiti izobrazbo, da bodo usposobljeni za individualno in skupinsko delo, uporabo najsodobnejših metod z vseh področij, delo na najsodobnejših aparaturnih, instrumentih v najsodobnejšem raziskovalno-aplikativnem okolju, in to od vrhunskih strokovnjakov, in si tako zagotoviti enakovreden položaj z vrstniki s kakovostnih evropskih univerz. To je povezano z ustreznim povečanjem vlaganj v raziskovalno infrastrukturo, informacijske vire in razvijanjem socialnih kompetenc diplomantov. Med nacionalno pomembne cilje visokošolskih zavodov sodi tudi izobraževanje vrhunskih, mednarodno relevantnih umetniških ustvarjalcev in poustvarjalcev. Po drugi strani pa bo hkrati treba poskrbeti tudi za izboljševanje razmer za študij, predvsem z uravnoteženo štipendijsko shemo v smislu vlaganja v razvoj človeških virov ter izboljšanjem nastanitvenih možnosti študentov. Cilj je skupno financiranje raziskav in visokega šolstva v višini 2,3 % iz proračuna (1 % raziskave in 1,4 % pedagoški del) in 2,7 % iz okolja (2 % za raziskave in 0,6 % za pedagoški del), kar znese v celoti 5 % BDP.

V nacionalnem programu visokega šolstva želimo z jedrnatimi analizami sedanjega stanja nakazati poti prihodnjega razvoja in hkrati tudi rešitve, ki so usklajene s sprejeto strategijo razvoja Slovenije.

Sprejetje nacionalnega programa določa Zakon o visokem šolstvu v IV. poglavju (43. do 46. člen).

1 Sedanje stanje

Zdaj so v Sloveniji štiri univerze in trinajst (13) zasebnih samostojnih visokošolskih zavodov. Univerza v Ljubljani združuje 26 članic (22 fakultet, 3 umetniške akademije, 1 visoko šolo), Univerza v Mariboru 15 članic (12 fakultet, 1 visoko šolo, študentske domove in univerzitetno knjižnico), Univerza na Primorskem 8 članic (3 fakultete, 2 visoki šoli, 2 inštituta in študentske domove), Univerza v Novi Gorici pa 4 članice (4 fakultete). Samostojni visokošolski zavodi so v Ljubljani, Mariboru, Piranu, Novi Gorici, Novem mestu, Celju, na Brdu pri Kranju in Bledu.

V zadnjih dveh desetletjih smo doživeli izredno hitro naraščanje števila študentov. Natančen statistični pregled števila vpisanih študentov v prve letnike terciarnega izobraževanja v Sloveniji je pokazal, da po letu 2003 že presegamo 60-odstotni (!) vpis vsakoletne generacije, kar je tudi za države Evropske unije zelo visok dosežek (tabela 3.1.4). Glede vpisa smo dosegli zavidljivo raven, glede diplomiranih študentov pa še ne.

V študijskem letu 2005/06 je po podatkih SURS (april 2006) študiralo 92.204 študentov (36.822 v starih in 3486 v novih, bolonjskih visokošolskih strokovnih programih ter 48.286 v starih in 3610 v novih, bolonjskih univerzitetnih programih). Glede na način študija je med njimi 52.678 rednih in 21.289 izrednih študentov ter 18.237 absolventov, od tega 13.706 rednih in 4531 izrednih. Podiplomskih študentov v letu 2005/06 je 8344. Leta 2004 je na različnih smereh diplomiralo 14.888 študentov (od tega 60,4 % žensk): 1829 na višjih strokovnih šolah (50,4 % žensk), 5703 na visokih strokovnih šolah (62,5 % žensk), 5905 na univerzitetnih stopnjah (63,8 % žensk), 940 po magistrskih študijih (54,4% žensk), 156 s specializacijami (54,4% žensk) in 355 z doktorati (40,6 % žensk). Čeprav je delež žensk med diplomanti v *terciarnem* izobraževanju precej višji (60,4 %) od deleža žensk v med prebivalstvom (51,2 %), se to razmerje ne kaže med doktorandi, še slabše pa je med visokošolskimi učitelji (glej 7. poglavje). Prav tako je izjemno nizek delež žensk med rednimi profesorji. Od 1006 rednih profesorjev je samo 130 ali 13 % žensk. Dodaten podatek o strukturi pedagoških delavcev na slovenskih univerzah pove, da je *rednih* profesorjev kar 28 % *več kot izrednih* profesorjev (786). Tako stanje za Slovenijo ni ustrezno.

Kot je razvidno iz podatkov o popisu prebivalstva iz leta 1992, je imelo med prebivalstvom, starim 15 let ali več, leta 1991 višjo ali visoko (tudi podiplomsko) izobrazbo 8,9 % oseb, leta 2002 pa 13 %. Razmerje med diplomanti posameznih študijskih področij po klasifikaciji ISCED v Sloveniji ni ugodno. Primerjava z evropskimi državami pokaže, da so razlike med odstotnimi deleži diplomantov s posameznih področij z ustreznimi deleži diplomantov v Sloveniji zelo velike (3. poglavje), še posebej v primerjavi s skandinavskimi državami. Nasprotno pa je zaznati ujemanje istih razmerij z večino držav v prehodu, kar pomeni, da moramo strukturo naših diplomantov bistveno spremeniti. Poleg razmerij med diplomanti različnih področij ni zadovoljivo tudi trajanje študija. V povprečju je skoraj sedem let (točneje 6,9 leta, 4. poglavje), pri čemer je povprečno trajanje študentskega statusa (predavanja, diploma, absolventski staž) več kot leto dni krajše (5,8 leta). Dejanske študijske obveznosti (predavanja, izpiti, diplome) pa v povprečju ne presegajo petih let (~4,8 leta).

Vpeljava novih študijskih programov na vseh stopnjah naj bi bila končana v študijskem letu 2009/10. Sočasno z nastajanjem novih študijskih programov se sedanji opuščajo. Zadnjič bodo lahko razpisani v študijskem letu 2008/09, končati pa jih bo mogoče do izteka študijskega leta 2015/16. Za študente, ki bodo ponavljali, je določeno, da študij končajo po novih programih. Pregled že odobrenih programov (ti so predvsem z družboslovnih študijskih

področij) je pokazal, da je preveč le formalnega prilagajanja starih programov, dobre primerjave s kakovostnimi programi univerz, ki spadajo med 200 najboljših v Evropi, niso narejene, vsebujejo premalo praktičnega in tudi terenskega dela (kar je nujno tudi za družboslovne programe).

Podatki o financiranju slovenskih univerz in samostojnih visokošolskih zavodov kažejo sorazmerno ugodno gibanje, saj se nominalna proračunska sredstva v zadnjih dveh letih povečujejo precej hitreje kot inflacija. Povečanje celotnih sredstev za leti 2005 in 2006 je 5,9- oziroma 7,2-odstotno. Če pa primerjamo samo proračunska sredstva za *izobraževanje*, so se ta v istih dveh letih povečala za 6,4 % oziroma 8,4 %. Natančneje je dinamika financiranja prikazana v 5. poglavju. Predvidevamo, da bo treba v prihodnje financiranje povečati za toliko, da bo ob koncu načrtovanega obdobja za visoko šolstvo in raziskovanje namenjenih 5 % BDP. Pri tem bo treba posebno pozornost posvetiti investicijskemu področju (laboratorijski prostori, multimedijske zmogljivosti, inkubacijski centri, večja raziskovalna oprema).

V Zakonu o visokem šolstvu je vpeljana integralno (kosovno) financiranje študijske dejavnosti. Pri njem se upoštevajo študijsko področje (po klasifikaciji Isced, Unesco, november 1997), število vpisanih študentov in število diplomantov. Poleg tega zakon opredeljuje še drugi del sredstev, ki je namenjen:

- obštudijski dejavnosti študentov,
- investicijam in investicijskemu vzdrževanju ter
- financiranju razvojnih in drugih pomembnih nalog.

Sistem integralnega oziroma kosovnega financiranja (*lump sum*) bo treba izboljšati tako, da bo zagotavljal bolj racionalno rabo proračunskih sredstev in hkrati zagotavljal ustrezno avtonomijo visokošolskim zavodom pri porabi proračunskih sredstev za svoje dejavnosti.

Glede položaja in ugleda slovenskih univerz je bilo v letu 2005 veliko razprav. Primerjave z drugimi državami kažejo, da imamo razmeroma malo univerz na milijon prebivalcev. Šele z vzpostavitvijo petih univerz bi bili v evropskem povprečju (2,5 univerze na milijon prebivalcev). Hkrati pa ima zelo malo univerz v posameznih državah v Evropi več študentov kot Univerza v Ljubljani.

V skladu z bolonjskimi smernicami v Svetu Republike Slovenije za visoko šolstvo zdaj dejavno sodelujejo tudi predstavniki delodajalcev in študentov. Tako se bo dodatno zagotavljala akreditacija kakovostnih novih študijskih programov.

2 Prednosti – slabosti – možnosti – nevarnosti (analiza SWOT)

Prednosti:

- velik delež šolajočega prebivalstva med 19. in 26. letom;
- pripravljenost družbe in vlade RS za povečanje vlaganj v RR in visoko šolstvo;
- pripravljenost, da odpremo visokošolski prostor;
- dobro obvladovanje tujih jezikov (vsaj enega) med mlado generacijo;
- velik interes mlade generacije za bolonjske študijske programe;
- dobri raziskovalni dosežki na nekaterih fakultetah oziroma oddelkih;
- velik delež žensk med študenti in v dokončanih univerzitetnih študijih;
- dobre socialne ugodnosti za študente;
- pripravljenost slovenskih strokovnjakov v tujini, da se vrnejo v Slovenijo;
- majhne geografske razdalje do glavnih središč in pripravljenost regij, da organizirajo visokošolska središča.

Slabosti:

- predolgo trajanje študija;
- pomanjkljiva sestava učnih programov;
- pomanjkljivi učbeniki in študijsko gradivo, malo prevedenih učbenikov;
- slabosti pri načinu izbire in napredovanju pedagoškega osebja;
- veliko študentov na visokošolskega učitelja;
- nezadostna uveljavljenost slovenskih univerz v svetu;
- hibridna pravna subjektiviteta univerz oziroma neustrezno razmerje med pristojnostmi in odgovornostmi univerz in njihovih članic;
- premalo žensk z najvišjimi pedagoškimi nazivi in na vodilnih položajih visokošolskih zavodov;
- jezikovne ovire za tuje študente in profesorje;
- čezmerno število "izrednih" študentov kakor tudi neizdelan koncept izrednega študija;
- neustrezen študentski sistem, posebno glede usmerjanja v posamezne poklice;
- neustrezno razmerje študentov in diplomantov po študijskih področjih;
- nizka raven (nizka merila) samoevalvacije v visokošolskem sistemu oziroma precejevanje lastne kakovosti ter odsotnost systemske samoevalvacije;
- ni neodvisnega telesa za zunanjo evalvacijo kakovosti visokošolskih zavodov in programov;
- neustrezne razmere za vračanje slovenskih strokovnjakov iz tujine v Slovenijo;
- premajhno število ustreznih strokovnjakov, udeleženih pri razvoju visokega šolstva;
- zgolj formalna in premalo vsebinska prenova študijskih programov;
- premajhna prisotnost skupnih študijskih programov (predvsem mednarodnih);
- neenakomerno razporejene bivanjske zmogljivosti za študente, gostujoče pedagoške delavce in raziskovalce med visokošolskimi središči.

Možnosti:

- pritegnitev novih univerz iz tujine in nastanka novih univerz in programov;
- pritegnitev zasebnega kapitala v terciarne izobraževalne institucije;

- izboljšanje raziskovalne in pedagoške kakovosti s pritegnitvijo uglednih slovenskih znanstvenikov iz tujine;
- razširitev ponudbe visokošolskega izobraževanja s pritegnitvijo študentov in profesorjev, tudi iz zahodnih balkanskih držav;
- vključitev raziskovalcev iz gospodarstva, univerz in javnih raziskovalnih zavodov v skupen slovenski raziskovalni visokošolski prostor;
- nova začasna mesta za mlajše raziskovalce iz raziskovalnih organizacij in gospodarstva za pedagoško-raziskovalno delo na visokošolskih zavodih;
- odpiranje novih mest za mlajše raziskovalce z raziskovalnih organizacij in visokošolskih zavodov za delo v raziskovalno-aplikativno-inovacijskih smereh gospodarstva;
- možnost za ustanovitev majhne, a odlične naravoslovne tehnološke univerze s pomočjo mlajših raziskovalcev z največjih naravoslovno-tehniških raziskovalnih zavodov in uveljavljenih raziskovalcev iz gospodarstva in tujine;
- pridobivanje sredstev iz strukturnih skladov za izboljšanje stanja velike raziskovalne opreme na visokošolskih zavodih in raziskovalnih organizacijah, za vzpostavljanje visokošolskih in inovacijskih središč (VIS) v regijah ter njihova povezava z mrežo centrov odličnosti doma in v tujini;
- močnejša usmeritev dejavnosti študentskih organizacij v izboljšanje študijskih programov;
- sooblikovanje novih študijskih programov z drugimi visokošolskimi institucijami, razvoj novih interdisciplinarnih študijskih področji;
- razvijanje kakovosti visokega šolstva z neodvisnim zagotavljanjem kakovosti;
- stalna skrb za upoštevanje didaktičnih pravil;
- možnost oblikovanja novih virov financiranja za izgradnjo študentskih domov (javno-zasebno partnerstvo).

Nevarnosti:

- zaradi prevelike zaprtosti in organizacijske togosti visokošolskih zavodov lahko ostanemo v evropskem prostoru osamljeni in z drugimi visokošolskimi zavodi slabo povezan otok;
- samo formalne spremembe študijskih programov, ki vsebinsko ne bodo upoštevale idej bolonjske reforme, lahko povzročijo zmanjšanje števila študentov zaradi odhoda na tuje univerze;
- zaradi slabega načrtovanja oziroma izrabe sredstev iz strukturnih in kohezijskih skladov lahko ostanemo brez zadostne in potrebne raziskovalne infrastrukture in opreme na univerzah ter v visokošolskih in inovacijskih središčih;
- če sistema samoevalvacij in zunanjih evalvacij ne bosta dajala ustreznih spodbud in univerze ne bodo upoštevale njihovih nasvetov, se bo v povprečju kakovost diplomantov poslabšala;
- če se v prihodnjih nekaj letih ne bo oblikovala najmanj ena odlična majhna naravoslovno-tehnološka univerza, lahko na tem področju močno zaostanemo za razvitimi državami Evropske unije;
- zaradi zmanjšanja prebivalstva se lahko zgodi, da na nekaterih področjih znanosti ne bomo več ustrezno in samostojno zastopani;

- zaradi prestrogih jezikovnih predpisov ne bomo mogli pritegniti profesorjev, podiplomcev in študentov iz tujine kakor tudi ne s tujino izmenjavati domačih diplomskih in doktorskih tez;
- zaradi neprimerne primerjalnega vrednotenja našega izobraževanja lahko zmanjšamo možnost naših izobražencev na evropskem in svetovnem trgu najvišje kvalificirane delovne sile;
- nedosledno upoštevanje meril kakovosti pri ustanavljanju in akreditaciji novih visokošolskih zavodov in njihovih programov ter habilitaciji kadrov lahko povzroči znižanje kakovosti visokega šolstva;
- z zaostajanjem enakomerne izgradnje študentskih domov in bivanjskega standarda v vseh visokošolskih središčih ustvarjamo neenak položaj univerz in študentov ter zaviramo proces mobilnosti.

3 Strokovna izhodišča nacionalnega programa visokega šolstva

Dokumenti, na katerih temelji nacionalni program visokega šolstva, so:

1. Strategija razvoja Slovenije (sprejeta na 30. redni seji Vlade RS 23. junija 2005),
2. Program reform za izvajanje Lizbonske strategije v Sloveniji (oktober 2005),
3. Resolucija o nacionalnem raziskovalnem in razvojnem programu za obdobje 2006–2010 (Uradni list RS, št. 3/06, 16. decembra 2005),
4. Strokovna izhodišča za nacionalni program visokega šolstva 2006–2010 (sprejeta na seji Sveta RS za visoko šolstvo, julija 2005),
5. Okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji (Ukrepi) (sprejet na 47. redni seji Vlade RS 3. novembra 2005),
6. Zakon o visokem šolstvu,
7. Zakon o raziskovalni in razvojni dejavnosti in
8. Izhodišča Študentske organizacije za debato o predlogih gospodarskih in socialnih reform (marec 2006).

Evropska unija je v prenovljeni **Lizbonski strategiji** (2005) usmerjena k zagotavljanju višje gospodarske rasti in povečanju zaposlenosti s petimi usmeritvami. Za visokošolski prostor v Sloveniji je najpomembnejša četrta usmeritev za uresničitev omenjenih dveh ciljev, in sicer večje vlaganje v izobraževanje, šolstvo, znanost, raziskave in razvoj.

Sporočilo Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu "**Uresničevanje agende za posodobitev univerz: izobraževanje, raziskave in inovacije**" (9166/06) navaja: »Posodobitev evropskih univerz, ki zajema njihove medsebojno povezane vloge izobraževanja, raziskav in inovacij, velja za temeljni pogoj uspeha širše lizbonske strategije, obenem pa tudi za del širšega približevanja k svetovnemu in na znanju temelječemu gospodarstvu.« Na spomladanskem zasedanju Evropskega sveta 2006 je bilo dogovorjeno odločnejše ukrepanje na evropski ravni za spodbujanje agende za spremembo na področju univerz in raziskav, ki mora biti uresničena do konca leta 2007 v okviru obnovljenega partnerstva za rast in zaposlovanje. Nadaljnje usmeritve za skupne aktivnosti na evropski ravni bodo predstavljene tudi v **Beli knjigi o vzpostavitvi evropskega raziskovalnega in izobraževalnega območja**, ki bo obsegala teme, kot so povečanje mobilnosti, skupna raziskovalna infrastruktura, skupni raziskovalni projekti. To knjigo naj bi objavila Komisija v drugi polovici leta 2007.

Strategija razvoja Slovenije predvideva dva razvojna cilja v visokem šolstvu med letoma 2006 in 2013:

- »izboljšanje možnosti vsakega človeka za dolgo, zdravo in aktivno življenje z vlaganji v učenje, izobrazbo, zdravje, kulturo, bivalne pogoje in druge vire za uresničenje osebnih potencialov« (Strategija razvoja Slovenije, stran 8);
- »povečanje globalne konkurenčnosti s spodbujanjem inovativnosti in podjetništva, razširjanjem uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije ter z učinkovitim posodabljanjem in vlaganjem v učenje, izobraževanje, usposabljanje in raziskave in razvoj« (Strategija razvoja Slovenije, stran 8).

Program reform za izvajanje Lizbonske strategije v Sloveniji predvideva kot drugo razvojno prednostno nalogo ukrep III B: »učinkovito ustvarjanje, dvosmerni pretok in

uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta«. Za visoko šolstvo je pomemben ukrep III B 2 (Program reform za izvajanje Lizbonske strategije v Sloveniji, strani 23–25), ki je opredeljen s smernico št. 23:

- »prenova visokošolskega izobraževanja /.../ in zagotavljanje možnosti za horizontalno in vertikalno mobilnost na nacionalnem in mednarodnem nivoju (kreditni ECTS, nacionalni kvalifikacijski okvir)«.

Nacionalni raziskovalni in razvojni program za obdobje 2006–2010 s številnimi ukrepi spodbuja povezovanje izobraževanja, raziskovanja in podjetništva ter povečuje mobilnost znanja, idej in ljudi v družbi.

- Zavezani smo načelom, ciljem in obveznostim v procesu, izraženem v Bolonjski deklaraciji in komuniquejih ministrskih konferenc v Pragi, Berlinu in Bergnu. Cilj je do leta 2010 vzpostaviti evropski visokošolski prostor (EHEA).
- Nacionalni raziskovalni in razvojni program za obdobje 2006–2010 predvideva odprtje visokošolskega prostora (Nacionalni raziskovalni in razvojni program za obdobje 2006–2010, strani 44–47) in sprostitev habilitacijskih postopkov (Nacionalni raziskovalni in razvojni program za obdobje 2006–2010, strani 45, 46).

Ukrepi **Okvira gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji** so celostno naravnani k izboljšanju gospodarskega položaja RS. Za visoko šolstvo so najpomembnejši ukrep 28 (Okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji, strani 67, 68) in ukrepa 29 ter 34 (Okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji, strani 69, 77). Ukrep 28 predvideva odprtje 7–10 univerz, od tega vsaj polovico zasebnih, regionalno ustanavljanje podružničnih visokošolskih zavodov in povečanje skupnih izdatkov javnega in zasebnega sektorja za terciarno izobraževanje na 2 % BDP do leta 2010.

Nadalje ukrepi Okvira gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji v celoti vidijo osrednjo vlogo v bolonjskem procesu visokošolske zavode, njihovo osebje in študente kot sodelujoče partnerje. Najprej je treba sprejeti splošno ogrodje kvalifikacij v Evropskem visokošolskem prostoru (EHEA – *European Higher Education Area*), ki ga sestavljajo tri glavne študijske stopnje (v nacionalnih kontekstih tudi z možnostjo vmesnih kvalifikacij /do leta 2007/), potem pa do leta 2010 pripraviti nacionalno ogrodje kvalifikacij, ki bo skladno s splošnim ogrodjem v EHEA.

Delež prebivalstva s terciarno oziroma visokošolsko izobrazbo je v Sloveniji kljub zavidljivemu vpisu v terciarno izobraževanje še vedno prenizek, vseživljenjsko učenje pa preskromno za sprotne prilagajanje spremembam v okolju.

Ukrep 29 za učinkovitejšo uporabo znanja in inovativnosti predvideva poenostavitve pri pridobivanju domačih javnih sredstev in sredstev iz skladov EU ter ekonomsko motiviranje gospodarstva za povpraševanje po znanju, zlasti s pocenitvijo stroškov dela vrhunskih strokovnjakov. Skupni izdatki za raziskovalno in razvojno dejavnost naj bi se do leta 2010 povečali na 3-odstotni delež BDP (1 % iz proračuna in 2 % iz gospodarstva). Sočasno se bo v prid projektom spremenilo razmerje med programskim in projektnim financiranjem, z ukrepom 34, ki je namenjen sofinanciranju razvojnih in raziskovalnih projektov z uporabno vrednostjo oziroma tistim, ki bodo neposredno povezani z interesi podjetij, pa bo spodbujen prenos znanja z visokošolskih zavodov in raziskovalnih organizacij v gospodarstvo.

Izhodišča Študentske organizacije Slovenije za debato o predlogu gospodarskih in socialnih reform so dokument, v katerem je Študentska organizacija Slovenije predstavila študentske poglede na Predlog ekonomskih in socialnih reform za povečanje konkurenčnosti slovenskega gospodarstva. Predlagane spremembe bi namreč posredno in/ali neposredno vplivale na številne segmente študentskega življenja. V omenjenem dokumentu je Študentska organizacija Slovenije komentirala in predlagala alternativne rešitve predlogom gospodarskih in socialnih reform, ki se tičejo reformiranja visokošolskega sistema, reformiranja socialnega statusa študentov in vidika davčne obravnave študentov. Namen dokumenta je intenzivirati medsebojno sodelovanje Vlade RS ter Študentske organizacije Slovenije, s katerim bi dosegli kohezijo ter posledično sinergijske učinke, ki bi pripeljali do dobrega, konkurenčnega ter socialno podprtega visokošolskega sistema v Republiki Sloveniji.

II. CILJI VISokega ŠOLSTVA

Glavni cilji in usmeritve razvoja visokega šolstva

Cilji so povezani z izpolnjevanjem bolonjskega procesa in strateških razvojnih usmeritev Slovenije, povezanih z elementi lizbonske strategije EU. Tako bo vzpostavljeno inovativno bistveno uspešnejše okolje in ustvarjene razmere za razvoj človeških virov, ki bodo nosilci uspešnega tehnološkega in družbenega razvoja na prehodu v družbo znanja. Za njihovo uresničitev so nujne bistvene spremembe visokošolskega in raziskovalnega okolja. Glede na njihovo korenitost bodo uveljavljene postopoma. Inovativnost Slovenije se med drugim spodbuja tudi z uspešnim delovanjem in vzpostavitvijo novih visokošolskih in inovacijskih središč.

Glavne usmeritve in merljivi cilji

Vrstni red ciljev in usmeritev ne pomeni tudi prednostnega vrstnega reda izvedbe ali njihovega pomena. Cilji so med seboj nujno povezani, zato je treba njihovo uresničevanje začeti sočasno. Ko se uveljavljajo ene usmeritve, se s tem izboljšujejo tudi druge ali pa se vsaj izboljšuje okolje, v katerih nastajajo. Usmeritve in cilje lahko strnemo v te skupine:

1. Zagotoviti večje povezovanje in avtonomijo raziskovalne in izobraževalne dejavnosti. Cilj: Ustvariti enoten visokošolsko-raziskovalni prostor v Republiki Sloveniji.
2. Pospeševati izmenjave znanja v trikotniku visoko šolstvo – znanost – gospodarstvo. Cilj: 80 mladih raziskovalcev letno za gospodarstvo.
3. Uravnotežiti vpis mladih med 19. in 26. letom v terciarnem izobraževanju. Cilj: obdržati vsaj 60-odstotno zajetje tega dela prebivalstva. Povečati tudi delež odraslih v vseh oblikah vseživljenjskega učenja. Izboljšati tudi možnosti za študij študentov s posebnimi potrebami.
4. Izboljšati razmere za študij in povečati število diplomantov glede na število vpisanih študentov. Cilj: povečati delež prebivalstva (starega 15 let ali več) z visokošolsko izobrazbo na 25 % ter doseči razmerje vsaj 75 % diplomantov glede na prvi vpis študentov v prvi letnik.
5. Ob sedanjem gibanju financiranja povečati sredstva za visokošolske študije in raziskave. Cilj: 5 % BDP.
6. Povečati število visokošolskih zavodov v Sloveniji in doseči boljšo regionalno pokritost s posameznimi oddelki in/ali programi v vseh slovenskih regijah. Cilj: 7–10 univerz oziroma visokošolskih in inovacijskih središč v Sloveniji.
7. Spodbujati internacionalizacijo visokega šolstva (raziskovalne in študijske dejavnosti) ter tudi s tem, poleg učinkovitega spodbujanja in nadzora kakovosti javnih in zasebnih visokošolskih zavodov in študijskih programov, izboljšati uveljavljenost visokošolskih zavodov. Cilj: uveljavljenost vsaj ene od slovenskih univerz med najboljšimi evropskimi univerzami.
8. Uvesti različna merila za raziskovalne dosežke na različnih področjih, po posameznih strokah ločeno, vendar v vsaki stroki mednarodno primerljivo. Cilj: izpopolnitev splošnejšega sistema meril in uporaba *posebnih razmerij* med tremi vrstami meril za vsak poseben *namen*.
9. Odpreti habilitacijski prostor. Cilj: povečati pretok strokovnjakov med visokošolskimi in raziskovalnimi zavodi ter gospodarstvom.

III. ŠTUDIJSKA, ZNANSTVENORAZISKOVALNA IN UMETNIŠKA PODROČJA NACIONALNEGA POMENA

Poleg naravoslovno-tehniških in informacijskih študijskih področij, ki neposredno podpirajo hitrejši razvoj nosilnih gospodarskih področij, so za razvoj visokega šolstva v Sloveniji pomembna tudi druga področja. V spremenjenem mednarodnem okolju, zlasti v procesih globalizacije in pri utrjevanju položaja Slovenije v Evropski uniji, so to področja, ki pripomorejo k:

- pridobivanju znanja o človeku in družbi, pomembnega za slovenski nacionalni razvoj,
- razvoju družbe in razumevanja humanosti, nacionalne identitete in prepoznavnosti, k spoznavanju sodobne slovenske zgodovine ter ohranjanju bogastva naravne, umetnostne in kulturne dediščine skupaj s posebno skrbjo za slovenski jezik,
- povečanju učinkovitosti gospodarstva in države ter razvoju sodobne demokratične družbe,
- razumevanju in obvladovanju družbenih procesov in tveganj, ki jih sprožajo nove tehnologije, globaliziran gospodarski razvoj, spreminjanje demografske strukture ter večja zapletenost upravljanja sodobnih družb,
- nacionalni varnosti in uveljavitvi Slovenije v mednarodnem prostoru.

IV. DEJAVNOSTI, POTREBNE ZA RAZVOJ IN UČINKOVITO DELO V VISOKEM ŠOLSTVU

1 Ustvariti enoten visokošolski in raziskovalni prostor v Sloveniji

Glede na usmeritve vseh glavnih strateških dokumentov v Sloveniji je za razvoj države na področju znanja nujen enoten visokošolski in raziskovalni nacionalni prostor.

1.1 Enoten Zakon o visokem šolstvu in raziskovalni in razvojni dejavnosti

Podlaga za vzpostavitev enotnega prostora bo omogočena z zakonom, ki bo na formalni ravni združeval raziskovalno in visokošolsko dejavnost kot komplementarno in v določenem pogledu neločljivo celoto in uravnoteženo in celostno opredeljeval vse glavne dejavnike (visokošolske zavode, javne raziskovalne zavode, raziskovalce v javnem in zasebnem sektorju, visokošolske učitelje, mlade raziskovalce in študente).

Glavni cilji novega zakona je ureditev visokošolskega in raziskovalnega okolja, tako da:

- se oblikuje enoten raziskovalni in visokošolski prostor na celotnem območju Slovenije kot del nastajajočega evropskega visokošolskega in raziskovalnega prostora (*European Higher Education and Research Area EHEA-ERA*);
- se omogoči čim tesnejša in boljša obojesmerna izmenjava znanja med visokošolsko-raziskovalnim in gospodarskim prostorom;
- se omogoči izpeljava sodobnih trislopnih bolonjskih programov na vseh študijskih področjih tako, da se čim bolj izkoristijo vse pedagoške in raziskovalne zmogljivosti na univerzah, visokih šolah, javnih raziskovalnih organizacijah in raziskovalnih enotah v gospodarstvu;
- dobijo visokošolski zavodi večjo avtonomijo pri izbiri in določanju programov;
- dobijo javni raziskovalni zavodi pravico do dejavnosti terciarnega izobraževanja, če organizirajo izobraževanje na vsaj dveh stopnjah študija;
- se odprejo možnosti za čim širše zajemanje strokovnjakov, predvsem slovenskih zdomskih in drugih tujih znanstvenikov in visokošolskih učiteljev;
- se omogoči vsem domačim raziskovalcem iz gospodarstva in raziskovalnih organizacij ob enakih pogojih kot zaposlenim na visokošolskih zavodih delo oziroma sodelovanje v visokošolskem izobraževanju na vseh stopnjah in se uvede enoten kombiniran način plačevanja pedagoške in raziskovalne obremenitve;
- se spodbuja mobilnost mladih in starejših uveljavljenih raziskovalcev ne samo med Slovenijo in tujino, ampak tudi med domačimi in tujimi visokošolskimi, raziskovalnimi in gospodarskimi institucijami;
- se v okviru kreditnega sistema (ECTS) omogoči pregleden in enostaven prenos in priznavanje opravljenih izpitov med programi različnih visokošolskih zavodov;
- se slovenskim visokošolskim zavodom omogoči konkurirati univerzam na mednarodni ravni z ustvarjanjem razmer, ki bodo pritegnile tuje študente in tuje predavatelje; tako da se bodo s kakovostjo lahko uveljavile povsod v svetu;
- se sveta (Svet RS za visoko šolstvo, Svet RS za znanost in tehnologijo), organizirata kot neodvisni telesi na formalno enak način ali se združita v en svet, kjer so ustrezno zastopani predstavniki vseh partnerjev; hkrati se na ministrstvu, odgovornem za visoko šolstvo in znanost, ustanovi poseben oddelek (t. i. organ v sestavi) za strokovno, organizacijsko, administrativno in tehnično podporo;

- se slovenski visokošolski prostor oblikuje v sodelovanju z visokoškolskimi partnerji (to so: vlada, visokošolske institucije, študenti in delodajalci);
- se vzpostavijo možnosti za vertikalno in horizontalno prehodnost in priznavanje vseživljenjskega izobraževanja v sistem nacionalnega ogrodja kvalifikacij (NOK) tudi na treh bolonjskih stopnjah in se hkrati zagotovi, da bo NOK primerljiv in združljiv z evropskim ogrodjem kvalifikacij (EOK);
- se zgradi učinkovit sistem izobraževanja in raziskovanja s poudarjeno raziskovalno vsebino visokošolskih zavodov tudi s primernim nadzorom in nagrajevanjem ter zagotavljanjem enakih možnosti visokoškolskim učiteljem in raziskovalcem, da bodo skupaj bolje usposobili več študentov za inovacijsko in ustvarjalno delo;
- se sistem izrednega študija postopno preoblikuje v sistem vseživljenjskega učenja;
- se opredelijo pogoji, pravice in dolžnosti (predvsem finančne) *ustanoviteljstva* javnih visokošolskih institucij, javnih raziskovalnih zavodov in visokošolskih in inovacijskih središč;
- se vsako leto za vsak javni visokošolski zavod posebej opredelijo sredstva, ki omogočajo izvajanje njegove dejavnosti.
- se dopolni pravica nosilcev raziskovalnih projektov, ki lahko sredstva za projekt hkrati z manjšo ali srednjo raziskovalno opremo, nabavljeno iz sredstev projekta, pri prehodu na drugo raziskovalno institucijo prenesejo na novo delovno mesto. Sredstva programskega financiranja pa so načelno vezana na institucijo, v kateri se program izvaja (koncesija). Ob soglasju ministrstva, odgovornega za znanost, in matične institucije lahko celotna programska skupina z opremo vred preide v drugo institucijo ali raziskovalno-razvojni oddelek gospodarske družbe, če za to obstajajo utemeljeni razlogi;
- se uredijo načrtovanje, zbiranje, upravljanje in uporaba sredstev za vrhunsko raziskovalno opremo, tako da so ob jasno opredeljeni pravici uporabe določeni tudi pogoji za dostop in uporabo vsem institucijam in vsemu raziskovalno-izobraževalnemu področju, ko je oprema nabavljena in priključena.

1.2 Institucije

Potrebno je zagotoviti široko družbeno funkcijo visokega šolstva, tako preko javnih, kot tudi zasebnih visokošolskih zavodov. Javni delujejo v javnem interesu, zasebni v interesu ustanovitelja. Zavodi so neprofitni. Visokošolski zavodi so glede na obseg in področja dejavnosti lahko univerzitetni in neuniverzitetni.

- Univerzitetne visokošolske institucije izvajajo študijske programe v tesni navezanosti z raziskovanjem in umetniškim ustvarjanjem.
- Univerze izvajajo akreditirane visokošolske programe na vseh treh stopnjah študija in na številu Iscedovih področij, ki jih bo opredelil zakon ter hkrati izvajajo ustrezno raziskovalno dejavnost na področjih Frascatske klasifikacije, s čimer zagotavljajo univerzalnost pedagoškega in raziskovalnega dela.
- Univerze so temeljno raziskovalno, umetniško in razvojno naravnane in kažejo intenzivnost s številom akreditiranih doktorskih programov, podeljenih diplom tretje stopnje (doktoratov), z obsegom vlaganj, financiranjem teh dejavnosti in odmevnostjo.
- Univerze sestavljajo in oblikujejo študenti, akademsko osebje in administrativno-tehnično osebje.

Institucije v skupnem raziskovalno-visokoškolskem prostoru so univerze, samostojni visokošolski zavodi, javni raziskovalni zavodi, visokošolska in inovacijska središča in

infrastrukturni centri. Med njimi je treba na vsebinski pedagoško-raziskovalni ravni povečati izmenjavo (mobilnost) študentov, raziskovalcev in visokošolskih učiteljev. Hkrati pa je treba čim bolj izkoristiti veliko raziskovalno opremo. Zato je tesnejša, vendar prožno zasnovana povezava med javnimi visokoškolskimi, javnimi raziskovalnimi zavodi in VIS nujna. To velja za naravoslovno-tehniške in družboslovno-humanistične institucije. Zaradi zmanjševanja administrativnih stroškov je zaželena tudi formalna povezava med manjšimi institucijami in vključevanje manjših raziskovalnih institucij v večje. Zaradi potreb po povezavah na podlagi ciljno usmerjenih večjih projektov morajo biti organizacijske rešitve na *posameznih* institucijah toliko prilagodljive, da se z začasnimi povezovanji in razdruževanjem med različnimi programi (pedagoškimi ali raziskovalnimi) ne ogroža delovanje celotnih institucij (in začasno povezovanje).

Če želimo učinkovito izrabiti tudi prostorske zmogljivosti, je treba iskati prostorske rešitve v skupnem načrtovanju novih stavb VIS, obnov visokošolskih zavodov in raziskovalnih zavodov skupaj. Ob namenskem financiranju in vodenju programov in projektov in ob hkratnem preglednem financiranju ustanoviteljskih obveznosti ter preprečevanju prelivanja sredstev od boljših k slabšim bo omogočen hitrejši napredek kakovostnih skupin.

Notranja organiziranost visokošolskih zavodov je njihova avtonomna pravica. Pri tem pa morata biti vodenje in upravljanje učinkovita in kakovostna. Ena od možnosti za zagotovitev tega je tudi ločitev pedagoško raziskovalnega dela od poslovanja zavoda. Ustanoviteljske obveznosti morajo biti ustrezno razmejene od izobraževalnega in raziskovalnega dela in prikazane v letnem načrtu dela. Za financiranje po *Uredbi o financiranju visokošolskih in drugih zavodov* se bosta kakovost in cenovni faktor ravnala po programih, razvrščenih v skladu s klasifikacijo Isced.

Za skupno investicijsko politiko potrebujemo enotno raziskovalno-visokošolsko strategijo graditve objektov in laboratorijev. Z manjšanjem števila študentov in ustanavljanjem novih regijsko porazdeljenih visokošolskih in inovacijskih središč z novimi ali gostujočimi oddelki in visokoškolskimi zavodi bo treba čim bolj izrabiti vse prostorske zmogljivosti in smiselno načrtovati novogradnje.

2 Pospešiti in krepiti izmenjave znanja v trikotniku visoko šolstvo – znanost – gospodarstvo:

2.1 Konkurenčno gospodarstvo in višja gospodarska rast

Vse najkakovostnejše univerze so raziskovalne. Zato je treba nujno izboljšati raziskovalno raven naših visokošolskih institucij s povečanjem institucionalne pripravljenosti za prevzemanje zahtevnejših raziskovalnih projektov v kombinaciji s prijavi na evropske projekte kakor tudi v sodelovanju z gospodarstvom in univerzami iz celotne Evropske unije. Ker so visokošolski učitelji močno obremenjeni s predavanji (plača je povezana predvsem s pedagoško obremenitvijo), nimajo dovolj časa za raziskovanje. Raziskovalne zmogljivosti na univerzah lahko povečamo z razbremenitvijo visokošolskih učiteljev in hkratno vključitvijo novih raziskovalcev in raziskovalcev iz raziskovalnih organizacij in gospodarstva v pedagoški proces, s povečanjem začasnega dela dodiplomskih študentov v laboratorijih in povečanjem števila podiplomskih študentov v raziskovalnih programih. Slednji so pod vodstvom izkušenih raziskovalcev najzanesljivejša pot k izboljšanju kakovosti in obsega raziskav. Zdaj doktorira 6,0 % univerzitetnih diplomantov; v zadnjem petletnem obdobju to število ne napreduje (6,0; 6,0; 5,4; 6,4; 6,0 %). Cilj je do leta 2010 postopoma zagotoviti najmanj 600 novih doktorjev znanosti letno. Končni cilj je, da doktorira vsaj 10 % diplomantov druge stopnje, izboljšanje mednarodne konkurenčnosti univerz in povečanje vpisa študentov na naravoslovno-računalniškem področju na skupno 9 % in na tehniškem področju na 20 % vseh študentov.

Pedagoška dejavnost ne sme biti zanemarjena na račun raziskovalne. Potrebno je razvijati pedagoško dejavnost, uvajati nove strategije poučevanja in učenja, usmerjene na študenta, ter smiselno modularizirati učne enote. Takšno poučevanje je naravnano k učnim dosežkom, ki so opredeljeni v programu, temelji pa na sodobnih, inovativnih metodah, aktivnem učenju, skupinskem delu in individualnih stikih študenta z visokošolskimi učitelji in sodelavci. Študentom je potrebno dati možnost sooblikovanja lastne študijske poti.

Za doseganje nadpovprečnih dosežkov na vseh javnih področjih (poslovni sektor, javna uprava, šolstvo, zdravstvo itd.), kamor spada tudi terciarno šolstvo, je sistematično uvajanje odličnosti nujna razvojna usmeritev. Izgrajevanje kakovostnega in učinkovitega visokošolskega, raziskovalnega in razvojno-inovativnega sistema v obdobju 2006–2010 predpostavlja tak razvoj univerz, da se mednarodno še bolj odprejo in postanejo bolj konkurenčne, predvsem zaradi ustrežnejšega povezovanja pedagoškega in raziskovalnega dela s kakovostnimi visokošolskimi institucijami in njihovimi programi v Evropi (*joint-degrees*).

Pomembna je tudi finančna spodbuda na podlagi aplikativnega raziskovalnega dela. Povečati je treba institucionalno pripravljenost, da se razvije celovit sistem za upravljanje intelektualne lastnine (tehnološke pisarne, pisarne za intelektualno lastnino, predvsem v okviru VIS) ter jo dopolniti z uradi za zaščito in trženje intelektualne lastnine, ki je v interesu izumitelja in institucije. V javnem sektorju (inštituti, visokošolski zavodi, VIS) bi bilo smiselno poenotenje pravil za nagrajevanje inovativnosti in izumiteljstva.

2.2 Uvedba bolonjskih programov

Pri uvedbi bolonjskih programov na vseh treh stopnjah vidimo najboljšo možnost za izboljšanje kakovosti slovenskih visokošolskih zavodov predvsem z vključevanjem večjega števila zunanjih predavateljev, vpeljavijo več praktičnega dela in povezovanjem z drugimi

(zunanjsimi ali domačimi) visokošolskimi zavodi pri skupnih programih. Vzpostaviti je potrebno strokoven in učinkovit sistem zunanjega in notranjega zagotavljanja kakovosti. Uresniči se lahko le s tesnejšim povezovanjem med gospodarstvom, raziskovalnimi organizacijami in visokošolskimi zavodi. Z vpeljavo več praktičnih vaj in eksperimentalnega dela ter inovativno in uporabno zasnovanimi diplomskimi deli želimo izboljšati kompetence študentov oziroma diplomantov. Pri načrtovanju in izvedbi novih študijskih programov je nujna jasna opredelitev vhodnih in izhodnih kompetenc ne le pri vseh programih, ampak tudi pri posameznih predmetih. S tem se bo povečala in olajšala horizontalna in vertikalna prehodnost med programi, pa tudi nadzor in evalvacija (samoevalvacija!) kakovosti programov bosta bistveno lažja in preglednejša. Nujno je treba uvesti enoten sistem spremljanja kariere diplomantov na vseh visokošolskih institucijah in sicer zaradi oblikovanja politike vpisa, posredovanja informacij potencialnim študentom in dopolnjevanja študijskih programov in študijskega procesa.

Na prvi stopnji študija ohranjamo binarnost študijskih programov (univerzitetni in visokošolski strokovni programi). Odločitev o upravičenosti programske dvojnosti je prepuščena strokovni presoji sestavljavcev študijskih programov. Dolgoročno pa se zavzemamo za postopno institucionalno ločenost univerzitetnih in visokošolskih strokovnih programov.

V nadaljnjih letih bo do leta 2010 v celoti vpeljan bolonjski tristopenjski študij.

Prva stopnja ima dve vrsti študijskih programov: univerzitetne in visokošolske strokovne. Trajanje dodiplomskih študijskih programov je opredeljeno s 180 oziroma 240 kreditnimi točkami (60 KT/leto). Kot splošni pogoj za vpis v visokošolske strokovne programe sta določeni matura in poklicna matura. Če se prva stopnja konča z diplomskim delom prve stopnje, mora biti opravljeno v zadnjem, tj. v šestem ali osmem semestru. Absolventskega staža po prvi stopnji ni. Študijski programi, ki izobražujejo za poklice, urejene s predpisi, lahko imajo izvzet (prirejen) sistem organizacije študija.

Druga stopnja ima samo eno vrsto študijskih programov. Obsega od 60 do 120 kreditnih točk (60 KT/leto), odvisno od trajanja prvostopenjskega programa. Splošni pogoj za vpis vanje je uspešno končan program prve stopnje. Natančneje morajo biti vpisni pogoji določeni v posameznem študijskem programu. Prav tako je treba opredeliti študijske programe z ustreznih strokovnih področij, s katerih se kandidati lahko vpišejo brez dodatnih pogojev. Hkrati je treba omogočiti vpis tudi kandidatom z drugih področij, tako da se določijo premostitvene obveznosti v obsegu od 10 do 60 kreditnih točk in načini za njihovo izpolnitev. Če se druga stopnja konča z diplomskim delom druge stopnje, se mora začeti najpozneje v začetku zadnjega, tj. desetega semestra študija. Absolventski staž po končanem programu druge stopnje ni predviden.

Tretja stopnja predpostavlja samo eno vrsto študijskih programov: doktorat znanosti, vendar o tej stopnji na evropski ravni dogovori še niso povsem končani in v nekaterih državah (Velika Britanija) je že uveljavljen tudi strokovni doktorat (*Professional doctorate*), v nekaterih pa razpravljajo o njegovi uvedbi. Splošni pogoj za vpis v 3. bolonjski cikel je končan študij druge stopnje. Čeprav v Evropski uniji o pogojih in okvirih študijev na tretji stopnji še ni dokončno dogovorjeno, bo ostala dolžina 3. cikla 3-4 leta. Veljavni zakon o visokem šolstvu predpisuje najmanj 3 letni študij (180 kreditnih točk) z najmanj 60 KT organiziranega pouka. V visokošolskem prostoru je potrebno spodbuditi nastanek doktorskih šol, s ciljem doseči večjo interdisciplinarnost, medinstitucionalnost in mednarodno vpetost ter lažjega vpeljevanja generičnih znanj.

Smiselno je proučiti možnost, da se imajo v okviru vsake od prvih dveh diplomskih stopenj študentje pravico enkrat ponavljati (ne glede na letnik študija) ali se enkrat prepisati.

2.3 Poimenovanje bolonjskih stopenj

Ker sta pri bolonjskih programih, za katere je predvideno trajanje študija 5 + 0 let, neustrezni obe doslej uporabljani imeni, ki jih uvaja veljavni zakon, tj. "dodiplomski" in "podiplomski" program, za takšne programe predvidevamo uporabo izraza enoviti študijski program druge stopnje. Ne glede na končno izbiro imen stopenj bomo v nadaljevanju uporabljali izraze prva, druga in tretja stopnja.

2.4 Druge oblike študijskih programov

Mogoče in celo zaželeno je tudi oblikovanje in izvajanje t. i. skupnih študijskih programov (*joint-degrees*). Sestavlja jih več domačih in tujih visokošolskih zavodov in se v njih tudi izvajajo, zato je treba predvideti in uveljaviti posebna skupna pravila. Zaželeni so skupni študijski programi, ki so rezultat sinergističnega sodelovanja med dvema ali več visokošolskimi institucijami in razvijajo nova interdisciplinarna znanja. Žal je mobilnost slovenskih študentov izjemno majhna. Zadnje študije so pokazale (*Evroštudent 2005, Ekonomski in socialni položaj in mednarodna mobilnost študentov v Sloveniji, str. 48*), da je le 9,3 % študentov vključenih v različne oblike študentskih izmenjav v tujini. Glavni vzroki za to so: jezikovne omejitve pri izvajanju predavanj, pomanjkanje nastanitvenih možnosti, finančni viri za študente iz nižjih socioekonomskih skupin, nezainteresiranost naših profesorjev za mednarodna sodelovanja s programi drugih univerz in nenaklonjenost študijskih komisij in odborov za priznavanje izpitov in seminarjev, ki jih študenti opravijo med svojim bivanjem oziroma izpopolnjevanjem v tujini (priznavanje kreditnih točk, pridobljenih v tujini). Pristojna ministrstva in vodstva visokošolskih zavodov morajo tako stanje izboljšati. Dodatna slabost in ovira za večjo mobilnost sta tudi izjemno togo oblikovani programi, ki ne dovoljujejo primerno prožne izbire predmetov. Z bolonjsko prenovijo je nujno potrebno togost in deleže obveznih predmetov v posameznih programih zmanjšati, povečati pa sestave izbirnih strokovnih predmetov in delež predmetov po povsem svobodni izbiri. Vpeljati je treba tudi ustrezno svetovanje študentom pri izbiri študijske poti.

V interni analizi novih programov je bilo ugotovljeno, da bi sestavljavci novih programov (predvsem na manjših in novih visokošolskih zavodih) za veliko predmetov, ki jih opredelijo kot posebne oziroma jedrne, lahko navedli tiste, ki se izvajajo na drugih visokošolskih zavodih. To so predvsem splošni predmeti, ki dejansko *ne* pomenijo jedrnih predmetov, zaradi katerih študent dobi določen poseben naslov. Take predmete lahko uvrstijo med obvezne izbirne predmete. Študenti lahko v okviru študijske izmenjave izberejo opravljanje vseh ponujenih vrst študijskih obveznosti na drugi visokošolski instituciji (jedrnih oz. specifičnih, obveznih izbirnih in zunanjih izbirnih). Primerja se učne dosežke in kompetence. Pri izbiri študijske poti in kombiniranju izbirnih učnih enot mora imeti študent na voljo ustrezno svetovanje.

Poleg naštetih študijskih programov bodo visokošolski zavodi kakor tudi javni raziskovalni zavodi lahko pripravljali in organizirali različne programe za izpopolnjevanje v obliki vseživljenjskega učenja. Za uveljavljanje koncepta vseživljenjskega učenja v visokem šolstvu bosta poleg ponudbe različnih programov za izpopolnjevanje ter različnih oblik neformalnega učenja pomembni tudi omogočanje prehodov med študijskimi programi ter priznavanje

predhodno neformalno in priložnostno pridobljenih kompetenc, znanja in spretnosti posameznika. Pri vseh predmetih vseh programov bo nujno treba pripraviti vhodne kompetence in znanje (sprejemni pogoji) kakor tudi izhodne kompetence in znanje, ki si jih študent pridobi, ko je opravil izpit iz posameznega predmeta. Poleg tega bodo morali visokošolski zavodi razviti tudi učinkovite metode in oblike učenja in poučevanja, ki bodo prilagojene vseživljenjskemu in večrazsežnostnemu učenju ter ustrezne metode preverjanja in ocenjevanja znanja.

2.5 Nacionalno ogrodje kvalifikacij (NOK)

Priprava nacionalnega ogrodja visokošolskih kvalifikacij je prednostna naloga, ki jo usmerjajo bolonjski proces oblikovanja skupnega evropskega visokošolskega prostora, uresničevanje začrtane Lizbonske strategije držav Evropske unije in nacionalni interes. Pri oblikovanju tega ogrodja je predvideno upoštevanje visokošolskih ravni ter opisnikov Evropskega ogrodja kvalifikacij, ki se bo uporabljalo za vseživljenjsko učenje in bo opredeljevalo ravni z opisniki učnih izidov, ti pa zelo ustrezajo tudi opisnikom, pripravljenim v projektih za vsebinsko podporo bolonjskemu procesu.

Dogovorjeno je, da bo v Sloveniji oblikovano celovito nacionalno ogrodje; del tega bo visokošolsko ogrodje kvalifikacij, po potrebi tudi s podravni.

Za uporabnost ogrodja bosta potrebna sodelovanje med vsemi zainteresiranimi glavnimi partnerji ter najvišja stopnja soglasja o njegovi obliki in vsebini. Ogrodje bi moralo biti uporabno za več namenov, kot na primer za zagotavljanje preglednosti, prehodnosti in primerljivosti, ter hkrati zagotavljati, da se tudi v visokošolskem prostoru upoštevajo različne poti pridobivanja znanja. Poseben poudarek je na razvoju prenosljivih sposobnosti, interdisciplinarnem usposabljanju ter na višjih ravneh izobraževanja na izvirnem raziskovanju, s čimer se lažje zagotavljajo potrebe širšega zaposlitvenega trga.

3. Uravnovežiti vpis mladih generacij med 19. in 26. letom starosti

Tabela 3.1 prikazuje število novincev (prvič vpisanih na višje in visoke šole v Sloveniji). Jasno je razvidno, da se od leta 2003 vpisuje že več kot 60 % ustrezne generacije. Sivo poudarjene celice vsebujejo približne podatke, dobljene z regresijo enakovrednih podatkov za vpise v obdobju 2000–2004.

Tabela 3.1 Vpis generacij 1980 do 1984

A	B	C	E	F	G	H	I	J	K	Vsota od E do K	M
Letnica rojstva	Vpisi [leto]	19-letniki, rojeni v A	Prvič vpisani, ko so stari 18 let	Prvič vpisani, ko so stari 19 let	Prvič vpisani, ko so stari 20 let	Prvič vpisani, ko so stari 21 let	Prvič vpisani, ko so stari 22 let	Prvič vpisani, ko so stari 23 let	Prvič vpisani, ko so stari 24 let	Celoten vpis generacije	Odstotek generacije
1980	1999	30.457	1600	9500	3210	1345	724	465	319	17163	56.4
1981	2000	29.634	1500	9572	3464	1444	651	433	310	17374	58.6
1982	2001	28.432	1402	9709	3421	1203	567	400	310	17012	59.8
1983	2002	27.260	1213	9620	3088	1155	510	370	310	16266	59.7
1984	2003	26.545	1189	9775	3172	1100	450	340	310	16336	61.5
1985	2004	26.034	1202	9991	3000	1000	400	310	310	16213	62.3

Vir: Podatki SURS in izračuni MVZT.

Opomba: Sivo obarvana polja so približki.

Vsi dosedanja nacionalni programi visokega šolstva so predvidevali, da v Sloveniji še nismo dosegli 50-odstotnega vpisa na višje šole in univerze generacije, rojene istega leta. Zadnji podatki Statističnega urada RS (*SURS, januar 2006*) so skupaj z ustrezno analizo pokazali, da smo ta cilj dosegli že pred nekaj leti. Že leta 2000 se je v višje šole in na univerze vpisalo 56,4 % generacije, rojene leta 1980, ki je štela 30.457 oseb. Vsa nadaljnja leta je delež vpisa generacij samo naraščal, tako da smo že v letu 2003 presegli 60-odstotni vpis generacije, rojene leta 1985, ki je štela 26.545 oseb (tabela 3.1).

Več kot 60-odstotni vpis generacij v terciarno šolstvo pomeni za državo velik finančen zalogaj in pritisk na proračun, hkrati pa se cena za kakovost znanja (razmerje *cost/benefit*) povečuje, saj stane šolanje vsakega študenta državo letno 855.877 SIT (tabela 4.4). Ker je število visokošolskih učiteljev omejeno, se visokošolski zavodi spopadajo z dvojnimi pritiskom: na eni strani se znižuje raven znanja povprečnega študenta (zaradi prevelikega števila) in s tem kakovost univerz, na drugi strani pa se manjša tudi razmerje profesor študent, kar prav tako vodi k slabši kakovosti pouka.

Podatek o prehodnosti v drugi letnik, tj. razmerje med prvič vpisanimi v prvi in drugi letnik študija, kaže, da je bila v letu 2004 57,3-odstotna. Dodatno pa visokošolske zavode *Uredba o financiranju visokošolskih in drugih zavodov* sili k vpisovanju čim večjega števila študentov. Zaradi vseh omenjenih dejavnosti bo treba v prihodnjih letih politiko vpisovanja temeljito popraviti in usmeriti. Predlagamo:

- uveljavljanje pravice do samo enkratnega financiranja enega študijskega programa prve stopnje in enega druge stopnje z možnostjo enega ponavljanja letnika; trenutno veljavna zakonodaja omogoča pravico do *ponovnega brezplačnega* vpisa zaradi druge izbire (brez časovne omejitve je mogoča ponovna izbira drugega študija še po končnem četrtem letniku ali celo po končanem študiju);
- natančnejša opredelitev rokov za nadzor študentskih obveznosti (datumsko enotno določena izpitna obdobja);

- obdržati vsaj 60-odstotni delež vpisa starih od 19 do 26 let na visokošolske zavode;
- proučitev vpeljave mehanizmov, ki omogočajo nadzor vpisovanja.

Tabela 3.2 Vpis vseh študentov in prehodi med letniki

Starostni leti leta 2003 (starost v letih)	Študenti v razredu (popis 2003)	Leto vpisa na vis. zavod	Vsi vpisani študenti (brez podiplomcev)	Vpis v 1. letnik (vsi študenti)	Število redno vpisanih v 1. letnik	Število prvič vpisanih v 1. letnik	Leto vpisa na vis. zavod	Število prvič vpisanih v 2. letnik	Prehodnost iz 1. v 2. letnik (vsi v 1. letniku, prvič vpisani v 2. letnik)
26	30.698	1998/99	74.642	26.546	16.669	21.340	1999/00	13.030	49,1 %
25	30.457	1999/00	77.609	27.260	17.198	21.130	2000/01	13.717	50,3 %
24	29.634	2000/01	82.812	27.883	18.075	21.770	2001/02	14.858	53,3 %
23	28.432	2001/02	88.100	28.629	18.279	22.140	2002/03	14.392	50,3 %
22	27.260	2002/03	87.056	29.594	19.090	22.747	2003/04	14.898	50,3 %
21	26.545	2003/04	87.205	27.801	19021	21.673	2004/05	14.829	53,3 %
20	26.034	2004/05	91.229	29.146	20.487	22.571	2005/06	16.196	55,6 %
19	25.111	2005/06	92.204	28.456	20.219	22.146	2006/07	-	-
18	25.611	2006/07	-	-	-	-	-	-	-

Vir: Podatki SURS in izračuni MVZT.

V šolsko leto 2005/06 se je vpisalo 28.456 študentov, od tega 20.219 redno. To število presega 80 % populacije, ki je bila leta 2005 stara 19 let. Tudi ob upoštevanju, da se v prvi letnik vpisuje poleg 18-letnikov precej starejših (zlasti na višje strokovne šole), je jasno, da imamo pri vpisu sorazmerno velik premik oziroma zamik generacij, kar pomeni, da se vpisuje v prvi letnik zelo veliko (dosti več kot 20 %) starejših študentov. Ti vpisi so posledica t. i. druge izbire ali ponovnega prvega vpisa. Delež tega vpisa narašča. Eden od vzrokov je v tem, da sedanja zakonodaja dovoljuje, da se vsak državljan Slovenije vpiše *dvakrat* na *celoten* univerzitetni študij, npr. ob končanju četrtega letnika ali po diplomi. To je zaradi možnosti druge izbire med študijem, ki je dodatna k vzporednemu vpisu. Cilj: v novo zakonodajo uvesti primerne popravke in varovalke.

3.1 Sestava diplomantov slovenskih visokošolskih zavodov

Tabela 3.3 Razmerja med diplomanti posameznih študijskih področij v EU 2001/02

Država	Izobra- ževanje učiteljev in pedagoške vede	Umet- nost in huma- nistika	Družbene vede, poslovne vede in pravo	Naravo- slovje, matematika in računal- ništvo	Tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeništvo	Kme- tjstvo in veteri- narstvo	Zdrav- stvo in sociala	Sto- ritve	Razmerje (družb.)/(narav.)	Razmerje (družb.)/(narav. + tehnika)
AT	10,90	11,40	38,00	10,00	18,10	2,50	7,30	1,80	3,80	1,35
BE	15,40	10,00	31,10	8,30	10,50	1,70	20,70	2,30	3,75	1,65
DE	8,30	10,40	21,50	9,30	16,90	2,40	27,00	4,10	2,31	0,82
DK	10,30	12,70	23,70	9,10	13,00	2,40	25,80	2,90	2,60	1,07
EE	12,20	11,50	40,20	6,10	10,10	1,50	11,70	6,70	6,59	2,48
ES	11,90	9,40	31,00	10,70	16,60	2,30	12,20	6,00	2,90	1,14
FI	6,60	11,30	20,30	7,30	22,20	2,30	21,70	5,50	2,78	0,69
FR	6,80	1,70	39,20	13,30	16,60	0,30	7,20	4,00	2,95	1,31
IE	7,50	12,70	33,20	19,20	11,00	1,10	11,20	4,20	1,73	1,10
IT	8,80	13,90	35,70	7,50	14,80	1,90	12,90	4,50	4,76	1,60
NL	17,10	6,70	34,10	5,40	10,40	2,30	21,20	2,70	6,31	2,16
PT	19,80	8,10	31,80	5,10	11,70	2,30	16,90	4,30	6,24	1,89
SE	16,70	5,90	20,70	10,00	21,90	1,20	21,50	2,00	2,07	0,65
UK	10,70	14,80	26,60	16,80	10,00	1,20	18,70	1,20	1,58	0,99
CY	15,20	7,40	36,50	7,50	5,60	0,60	4,90	22,20	4,87	2,79
CZ	15,40	8,30	30,20	11,60	12,20	3,60	14,80	3,80	2,60	1,27
HU	19,40	8,40	39,00	3,10	9,30	3,60	8,40	8,90	12,58	3,15
LT	17,50	7,70	33,60	4,50	18,70	2,80	10,30	4,90	7,47	1,45
LV	20,30	6,40	50,60	6,20	7,70	1,00	3,30	4,50	8,16	3,64
MT	26,30	7,80	42,90	4,00	4,40	1,20	13,10	0,30	10,73	5,11
PL	16,30	8,40	51,80	4,80	9,40	2,10	2,50	4,70	10,79	3,65
SK	16,10	5,90	27,80	8,60	16,60	3,70	14,70	6,50	3,23	1,10
SI	11,90	6,90	41,60	3,90	16,10	3,10	9,90	6,70	10,67	2,08
EU(15)	11,64	10,04	30,51	9,86	14,56	1,81	16,86	3,73	3,09	1,25
EU(10)	17,60	7,47	39,33	6,02	11,11	2,41	9,10	6,94	6,53	2,30
EU(25)	13,97	9,03	33,96	8,36	13,21	2,05	13,82	4,99	4,06	1,57
IS	21,30	12,30	36,70	13,70	4,50	0,70	10,60	0,20	2,68	2,02
NW	19,60	7,60	26,90	8,50	7,60	1,10	25,60	3,10	3,16	1,67
BG	9,70	7,50	42,00	5,50	21,10	2,00	7,00	5,30	7,64	1,58
RO	7,20	11,50	45,40	5,60	17,00	3,10	6,30	4,00	8,11	2,01

Vir: Key Data on Education in Europe 2005; Eurydice, Eurostat, Luxembourg, 2005.

Pregled sestave slovenskih diplomantov v primerjavi z diplomanti drugih evropskih držav pokaže razlike, ki jih kaže posebej omeniti zlasti v primerjavi z bolj razvitimi državami Evropske unije, to je s staro petnajsterico članic (EU-15). Opazimo lahko, da obstajajo relativno največji primanjkljaji diplomantov v naravoslovju, matematiki in računalništvu, zdravstvu in socialni ter umetnosti in humanistiki. Na drugi strani pa opazimo relativno največje presežke pri storitvah, v kmetijstvu in veterini, družbenih, poslovnih vedah in pravu ter tehniki, proizvodnih tehnologijah in gradbeništvu. Posebej opazno je slovensko *razmerje* med diplomanti družboslovnih, pravnih in ekonomskih ved na eni strani in diplomanti naravoslovnih ved na drugi, ki znaša 10,67 (predzadnji stolpec). Vse države petnajsterice, razen Nizozemske, Irske in Portugalske, imajo to razmerje manjše od 5. Če v omenjenem razmerju upoštevamo še diplomante tehniških strok (zadnji stolpec), se državam petnajsterice

približamo nekoliko bolj, vendar stanje še zdaleč ni zadovoljivo. Te razlike je mogoče pojasnjevati predvsem z gospodarskimi razvojnimi dejavniki, kot sta kriza tradicionalnih industrijskih proizvodenj in širjenje storitvenega sektorja, pa tudi s socialno-političnimi, kot so tradicija, popularizacija posameznih poklicev in strok, kakovost izvajanja predmetov v osnovnih in srednjih šolah, vrednotenje posameznih poklicev, plačni sistem, vlaganja v razvoj posameznih dejavnosti in podobni.

Treba bi bilo okrepiti analitično spremljanje dogajanja na trgu delovne sile ter s tem dobro seznaniti potencialne študente, da bodo sami lahko sprejemali odgovorne odločitve. Tako bi kazalo spodbujati večji interes za vpisovanje v programe naravoslovja, matematike in računalništva zaradi velikega zaostajanja, pa tudi zaradi informatizacije vseh dejavnosti. Podobno velja tudi za programe zdravstva in sociale, in sicer zaradi naraščajočih potreb, ki izhajajo iz staranja prebivalstva kot iz spremenjene strukture porabe, ki jo prinaša rastoča življenjska raven, ter v programe umetnosti in humanistike zaradi ohranjanja nacionalne identitete in pričakovane večje porabe kulturnih dobrin, ki spremlja naraščajočo življenjsko raven. Iz povpraševanja po diplomantih tehnike, proizvodnih tehnologij in gradbeništva v Sloveniji pa sledi, da je treba usmerjati študente tudi na ta področja. Vpisna politika kakor tudi finančne spodbude morajo biti naravnane na ukrepe, ki bodo spodbujali srednješolce k vpisovanju v programe s področij naravoslovja, tehnike in zdravstva. Zaposlovanje na teh področjih je namreč nujno za ustrezen tehnološki napredek in s tem konkurenčnost Slovenije v evropskem in svetovnem okolju. Za dolgoročno izboljšanje omenjenih razmerij je treba sistemsko spodbuditi zanimanje za naravoslovje in tehniko na nižjih stopnjah izobraževanja. Z vidika ohranjanja in razvoja nacionalne identitete ter njenega umeščanja v svetovni prostor bomo zagotovili tudi ustrezne študijske in druge razmere za akademsko osebje in študente humanističnih in umetniških študijskih področij. Za napredek družbe je pomemben razvoj vseh znanstvenih disciplin.

3.2 Spodbujanje izobraževanja za deficitarne in perspektivne poklice

Za spreminjanje omenjenih razmerij je najbolj smiselno uporabljati usmerjeno in diferencirano štipendijsko politiko in ustrezna merila financiranja visokošolskih zavodov zaradi spodbujanja vpisa v naravoslovne, tehniške študije in zdravstvene programe, obenem pa je potrebno zagotoviti tudi obstoj študijskih področij in raziskav za katere se odloča relativno manjše število študentov, vendar so nacionalnega pomena.

Pomembni ukrepi bodo usmerjeni k popularizaciji naravoslovja in tehnike s predstavljanjem programov znanosti mladine, v financiranje hiš eksperimentov, različnih naravoslovno-tehniških in drugih tekmovanj ipd. Najpomembnejši pri tem je seveda vzpon ustreznih gospodarskih vej in področij visoke tehnologije, ki bodo te strokovnjake potrebovali in zaposlovali.

Pomembno uveljavljanje naravoslovno-tehniških poklicev je tudi načrtno usmerjanje naravoslovno in tehniško usmerjenih mladih raziskovalcev v raziskovalna in pedagoška mesta na visokošolskih zavodih in v gospodarstvu. To povečanje mora biti izrazito predvsem na omenjenih deficitarnih in relevantnih področjih. Povečanje mora biti večje od reprodukcijskih potreb visokošolskih zavodov. S tem se bo med raziskovalnim ali pedagoškim delom na univerzah izboljšala ponudba za raziskovalno delo v gospodarstvu. Ta bo posledično izboljšala izobrazbeno strukturo zaposlenih v gospodarstvu in delovanje celotnega inovacijskega sistema. Za več izmenjav in več različnih možnosti mladih doktorjev znanosti je treba institut mladega raziskovalca približati konceptu doktorskega študenta. Pomembno je,

da v RS predvidimo sredstva, ki bodo omogočala tudi prihod mladih talentov iz tujine (diplomske, magistrske, doktorske in podoktorske usposabljanje).

Eden od ciljev NPVŠ, ki je hkrati tudi cilj v nacionalnem raziskovalno-razvojnem programu, je povečati število novih doktorjev znanosti, ki se je že med letoma 2001 in 2003 povečal z 298 na 367, na okrog 600 doktorjev znanosti letno v letu 2010.

3.3 Povečati delež prebivalstva v vseh oblikah vseživljenjskega učenja

Zaradi zaostajanja izobrazbene strukture prebivalstva Slovenije za razvitimi evropskimi državami, v katerih se izobrazbena raven še naprej izboljšuje, bo te države v doglednem času nemogoče dohiteti le z vključevanjem velikega deleža mlade generacije v visokošolsko izobraževanje. Večina članic EU-15 ima že več kot 25 % prebivalstva v starosti nad 15 let z več kot srednjo izobrazbo, skandinavske države in Irska pa že več kot 30 %. V Sloveniji je ta delež okrog 18 %. Nujno bo treba došolati tudi odraslo populacijo po načelu vseživljenjskega učenja. V ta namen bo treba razviti posebne programe vračanja v programe terciarnega izobraževanja za zaposlene in brezposelne in neaktivne. V tovrstno izobraževanje bo treba vložiti večja javna sredstva.

4 Izboljšati razmere za študij in povečati število diplomantov glede na število vpisanih študentov

Spremljanju in spodbujanju kakovosti in učinkovitosti študija je treba nameniti več pozornosti kot do zdaj. Izboljšati je treba učinkovitost študija, povečati prehodnost med letniki, zmanjšati osip in skrajšati čas od vpisa do diplomiranja. K uresničevanju teh ciljev bodo pomembno pripomogli ustrezna štipendijska politika in ukrepi, usmerjeni k spodbujanju za študij.

4.1 Štipendije

Vsaka država, tako tudi Slovenija, vidi eno svojih prednostnih nalog v vlaganju zadostnih sredstev v človeške vire. Pri tem je velikega pomena predvsem oblikovanje ustrezne štipendijske sheme za posameznike, ki želijo študirati. Tako se skušajo vsem zagotoviti enake možnosti za uresničenje njihovih osebnih zmožnosti in poklicnih ambicij. Hkrati to zagotavlja prispevek države k izboljšanju razmer za študij. Predvidevamo, da bo v prihodnjem obdobju štipendijska politika načeloma raznovrstnejša.

Prva vrsta štipendij oziroma glavni namen štipendij je usmerjen v izboljšavo kadrovskih potreb na trgu dela. S štipendijami te vrste moramo usmerjati štipendije na tista študijska področja, na katerih nam visoko izobraženih kadrov najbolj manjka oziroma dodeljevati manj (manjši delež) štipendij na področja, na katerih je študentov že dovolj. Težišče kadrovskih potreb med letoma 2006 in 2010 bo predvsem v naravoslovju, tehniki in zdravstvu. V to vrsto štipendij štejemo predvsem tiste, ki jih podeljuje gospodarstvo, da z njimi usmerja študente v poklice, v katerih kadrov najbolj primanjkuje. Vrsta kadrovskih štipendij so tudi regijske štipendije, ki naj bi jih veliko bolj zbirale in podeljevale občine, pokrajine in regije, ki žele zadržati na svojem območju najbolj iskane in perspektivne strokovnjake.

Druga vrsta so državne štipendije, s katerimi je nujno treba omogočiti študij socialno ogroženim skupinam študentov. Te vrste štipendij se naslanjajo predvsem na pogoja dohodninske meja prosilca oziroma dohodninske meja družine, iz katere prosilec izhaja. Z namenom omogočanja šolanja oziroma študija večjemu številu predvsem revnejših dijakov in študentov se bo izraziteje povečal dodatek glede na dohodek v družini štipendista, kar bo pomembneje vplivalo na dodatno zagotavljanje ustrežnejšega materialnega položaja socialno šibkejših študentov, ki jim na drugi strani ne bo potrebno delati preko študentskih servisov v takšnem obsegu kot sedaj.

Tretja vrsta so štipendije za najboljše dijake in študente (Zoisove štipendije) – štipendije za izjemne dosežke. To so štipendije, pri katerih je bistvenega pomena odličnost uspeha, materialni status družine, iz katere izhaja študent, pa manj. Prav zato ker so v tej skupini tudi študenti sorazmerno premožnih staršev, mora biti odličnost uspeha veliko bolj poudarjena in predvsem spremljana kot doslej. Slabost dosedanjih Zoisovih štipendij je predvsem v tem, da dopuščajo enostaven dostop v začetni fazi, tj. ob koncu osnovne šole, a hkrati praktično ne omogočajo pridobitve te štipendije v poznejših letih na srednjih šolah in še zlasti ne v terciarnem izobraževanju, v katerem bi bile bistveno potrebnejše in lahko tudi usmerjevalne. Vzrok za to je prenizko mejno merilo znanja, pri katerem se štipendija izgubi. Odvzemanje štipendij ob ne dovolj dobrem (povprečnem) učnem uspehu bo omogočilo hitrejše prerazporejanje sredstev od povprečnih študentov k tistim, ki pokažejo največ. Sedanje štipendiranje nadarjenih študentov oziroma študentov, ki dosegajo dober učni uspeh, ni dovolj naravnano k razvijanju nadarjenosti. Zoisovi štipendisti so le redko deležni dodatnih izobraževalnih dejavnosti in večinoma ostajajo v standardnem izobraževalnem okolju, ne da

bi lahko svoje posebne sposobnosti dodatno razvili. Zato bi morali Zoisove štipendije usmerjati v nadstandardno izobraževanje, kot je vključevanje v raziskovalne projekte, plačevanje tutorstva, pripravljane člankov, udeležbo na znanstvenih in strokovnih sestankih, vključevanje v prihodnja delovna okolja itd.

Četrta vrsta štipendij naj bi pripomogla k temu, da bi k študiju, zlasti druge in tretje stopnje, pa tudi k podoktorskim oblikam študija pritegnili več tujcev. To vlogo bo še naprej opravljal na nacionalni ravni ustanovljen javni sklad za štipendiranje Ad futura. Poleg podeljevanja študijskih pomoči slovenskim državljanom za študij na priznanih tujih univerzah bo treba v tem skladu čedalje več pozornosti (in sredstev) nameniti tujim študentom na visokošolskih in raziskovalnih zavodih v Republiki Sloveniji.

Peta vrsta so kombinirane štipendije. Pri kombiniranih štipendijah, kjer gre za sofinanciranje državnih štipendij in štipendij za izjemne dosežke z zasebnimi sredstvi (javno – zasebno partnerstvo), bo delodajalec, ki se bo odločil za soštipenditorstvo, v sklad plačal do 50 % neke konkretne štipendije, kar bo imelo za posledico dvig te štipendije za polovico prispevanega zneska, hkrati pa se bo štipendist zavezal, da bo pri soštipenditorju opravljal praktično usposabljanje z delom v skladu z izobraževalnim programom.

V okviru kombiniranega sistema štipendiranja sredstva za štipendiste zagotavljajo tako podjetja kot lokalne skupnosti in druge državne institucije. Izvajajo se na nacionalni in regionalni ravni. Tako je z regijskimi štipendijskimi skladi moč v posamezni regiji ciljno pridobiti potreben domač kader, imeti evidenco nad mladimi talenti, pridobiti nova znanja ter posledično tehnologije, ki bodo služile k dvigu konkurenčnosti v regijskem ter širšem nacionalnem okolju.

4.2 Študentsko delo:

»Raziskava Eurostudent 2005 je pokazala, da v Sloveniji delata dve tretjini (66 %) vseh študentov in da 26 % od njih (torej več kot 16.300 študentov) zasluži več kot 200.000 SIT na mesec, kar znese ob najnižji vsoti 200.000 SIT na mesec približno 39,1 milijarde SIT letno. Delež dohodka, ki si ga naši študenti zagotavljajo s plačanim delom (74 %), je najvišji med vsemi državami, vključenimi v evropsko raziskavo Eurostudent. Najbližji po tem kazalniku sta nam Irska (72 %) in Španija (70 %). Študentskega dela kot dodatnega vira financiranja stroškov, ki nastanejo v času študija, se trenutno poslužuje 66% študentske populacije. Podoben del študentske populacije, ki dela v času študija, imajo naslednje države: Avstrija (67%), Nemčija (66%), Finska (65%) in Irska (69%). Na Nizozemskem pa se obštudijskega dela poslužuje kar 91% študentske populacije. Trenutno predstavlja zaslužek s pomočjo študentskega dela povprečno med 52% in 58% celotnih študentskih prihodkov. Tako lahko ugotovimo, da predstavlja študentsko delo pomemben in temeljni prihodek za študentsko populacijo.

Zavzemali se bomo za povečanje zaposlovanja na samih izobraževalnih institucijah, tako se bo povečalo sodelovanje med študenti in njihovimi matičnimi ustanovami, študenti se bodo bolje seznanili s kolegi iz nižjih oziroma višjih letnikov, s profesorji, asistenti in tehničkim osebjem kakor tudi z administracijo itd. Študenti bi večinoma delali na področjih blizu njihovega študija. Hkrati bi se zmanjšalo število redno zaposlenih na visokošolskih zavodih oziroma bi se ob isti količini zaposlenih bistveno popravile njihove spremljajoče dejavnosti.

Zavzemamo se, da bi študentsko delo ostalo ena izmed fleksibilnih možnosti za občasno zaposlitev dijaka ali študenta. Potrebno pa je zagotoviti ustrezen sistem nadzora nad izvajanjem panoge študentskega dela, kar pomeni ureditev ustreznih zakonskih ali podzakonskih aktov, ki urejajo panogo. Predlagamo tudi, da se primerno zvišajo kazni, tako za študenta kot za delodajalca, v kolikor se ugotovi fiktivno opravljanje študentskega dela na podlagi izdane napotnice.

Predlagamo tudi, da bi študentsko delo pridobilo status delovne izkušnje. S tem bi deloma odpravili tudi problem zaposljivosti diplomantov. Večinoma predstavlja oviro za njihovo zaposlitev prav pomanjkanje »konkretnih« delovnih izkušenj, saj delodajalci pogosto izkušnje, ki si jih študent pridobi preko študentskega dela, prepoznavajo kot neustrezne. V praksi to pomeni, da bi bilo potrebno vzpostaviti in urediti primeren sistem evidentiranja opravljanja del preko študentskih servisov v času študija.«

4.3 Študentsko bivanje

Ugotavljamo trenutno pomanjkanje študentskih postelj in predvidevamo, da bo podobno povpraševanje prisotno še prihodnjih pet let, kar terja zagotovitev novih subvencioniranih študentskih bivalnih zmogljivosti.

Zavzemamo se, da se poveča izgradnja oziroma ponudba študentskih postelj, vse dokler ne dosežemo zadostno pokritost študentske populacije s študentskimi posteljami, tako da bi dosegli ugodno razmerje med prosilci in upravičenci študentskih postelj.

Prav tako se zavzemamo za usklajevanje oziroma za sorazmerno rast subvencije za subvencionirano bivanje z rastjo povprečne cene bivanja v javnih študentskih domovih.

Študenti imajo možnost za subvencionirano bivanje v javnih in zasebnih študentskih domovih, dijaških domovih in pri zasebnikih. V študijskem letu 2005/06 je bilo v javnih študentskih domovih na voljo 9544 postelj, v dijaških domovih 1337, subvencijo za bivanje v zasebnih študentskih domovih je dobilo 745 študentov, za bivanje pri zasebnikih pa 3100 študentov. Skupaj je bilo dodeljenih 14.726 subvencij. Ob upoštevanju povprečne cene je subvencija za bivanje v javnih študentskih in dijaških domovih nižja (3300 SIT), v zasebnih študentskih domovih in pri zasebnikih pa višja (7000 SIT oziroma 9000 SIT). V tabeli 4.1 so za zadnjih sedem let prikazani podatki o številu subvencioniranih postelj v različnih krajih po Sloveniji.

Tabela 4.1 Število subvencioniranih postelj po krajih in letih

Kraj	Število subvencioniranih postelj po krajih in letih						
	2000	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06
Ljubljana	8.117	8.237	8.701	8.963	9.901	10.802	9.752
Maribor	2.660	2.809	3.245	3.321	3.468	3.764	3.678
Koper	495	543	659	659	721	824	785
Kranj	378	369	380	380	380	370	374
Novo mesto	0	0	0	50	27	60	23
Nova Gorica	0	0	0	0	54	54	54
Skupaj	11.650	11.958	12.985	13.373	14.551	15.874	14.726

Vir: MVZT – pogodbe o subvencioniranju bivanja.

V naslednjem obdobju bo treba ob zmanjševanju števila študentov, nastajanju in vzpostavitvi visokošolskih inovacijskih središč in preurejanju dijaških domov v študentske domove graditev novih študentskih domov skrbno načrtovati. Sredstva za gradnjo in prenovo študentskih domov so večinoma zagotovljena iz že odobrenih jamstev univerzam, iz koncesij in v proračunu.

4.4 Absolventski staž in trajanje študija

Iz tabele 4.2 je razvidno, da je povprečno trajanje študija v Sloveniji skoraj 7 let (6,9 leta). Trajanje študija v Sloveniji je daljše od evropskega povprečja tudi zaradi pomanjkanja nadzora pri ponovnem in večkratnem podaljšanju absolventskega staža študentom, ki so to pravico že izrabili.

Tabela 4.2 Trajanje študija v Sloveniji

Področje (ISCED)	Leta študija
Servis, turizem	6,9
Zdravstvo in medicina	7,3
Biotehnika, veterina	7,4
Tehnika, gradbeništvo	6,9
Naravoslovje, računalništvo	6,9
Družboslovje,	6,9
Humanistika in umetnost	7,1
Vzgoja in šport	6,5
Povprečje	6,9

Vir: Raziskava Evrostudent 2005, Ekonomski in socialni položaj in mednarodna mobilnost študentov v Sloveniji.

Absolventski staž v bolonjskih programih ni predviden. Zaradi tega so na prvih dveh programskih stopnjah predpisani semestri, v katerih se diplomska dela izvajajo. Vključena so v urnike šestega (ali osmega, če gre za program 4 + 1) semestra na prvi in v urnike desetega semestra na drugi stopnji. Zaradi vključitve diplom v zadnji semester študija potreba po absolventskem stažu odpade. Eden glavnih kazalnikov kakovosti programov bo spremljanje trajanja študija na vseh programih. Cilj slovenskih bolonjskih reform med letoma 2006 in 2010 je skrajšati povprečni čas študija najmanj za eno leto (s 6,9 na 5,9) in povečati število diplomantov pri visokošolskih in univerzitetnih programih s približno 6000 na 8000 letno.

Tabela 4.3 Število vpisanih študentov v prvi letnik in število diplomantov

A	B	C	D	E	F	H	G	I	J
Šolsko leto vpisa	Vsi vpisani v 1. letnik	Vsi prvič vpisani v 1. letnik	Vse diplome	Vse diplome D(i)/C(i-6) %	Vsi prvič vpisani 1. leto na univerzitetni študij	Univerzitetne diplome	Vsi univ. diplomanti F(i)/H(i-6) %	Magisteriji in specializacije	Doktorati
1990/91	15.254	13.016	5.951		8.100	2.530		466	121
1991/92	16.319	14.522	5.439		8.200	2.393		455	149
1992/93	16.659	14.445	5.711		8.300	2.607		513	170
1993/94	17.585	15.551	5.943		8.400	2.952		578	192
1994/95	19.305	17.059	5.812		8.500	3.144		424	160
1995/96	19.246	17.168	6.419		8.600	3.673		416	199
1996/97	20.420	18.238	7.724	59,3	8.700	4.381	55,6	466	238
1997/98	22.509	19.731	8.011	55,0	8.800	4.538	55,3	544	206
1998/99	26.546	21.340	8.612	59,6	7.046	4.639	55,9	576	265
1999/00	27.260	21.130	9.345	60,1	7.994	4.868	57,3	624	260
2000/01	27.883	21.770	10.232	60,0	9.133	4.937	58,0	631	296
2001/02	28.629	22.140	10.375	60,4	9.458	4.960	57,7	770	298
2002/03	29.594	22.747	12.029	66,0	9.405	5.868	67,4	940	318
2003/04	27.801	21.673	11.232	58,9	9.324	5.657	64,3	975	367
2004/05	29.146	22.571	11.608	54,4	9.789	5.905	66,0	1.096	355
2005/06	28.456	22.146	–			–		–	–

Vir: Podatki SURS in izračuni MVZT.

Opomba1: Podatki v obarvanih poljih so ekstrapolirani iz druge polovice (korak 100).

Opomba 2: Odstotki diplomantov s sedemletnim zamikom.

4.5 Sistem financiranja visokega šolstva

V zadnjem desetletju je opazen trend krepitev avtonomije univerz pri upravljanju s financami (t.i. lump sum financiranje). Spremembe načinov financiranja so smiselni odziv na hitro in občutno spreminjajoče se okoliščine, v katerih delujejo univerze.

Tako kot drugod po Evropi, je tudi v Sloveniji smiselno pregledati sistem financiranja, saj je bilo tudi tu v zadnjih desetletjih moč beležiti občutnejši porast števila študentov in spremembo drugih okoliščin. Zagotovo se je potrebno s premišljenimi in strateškimi ukrepi odzvati na sodobne izzive visokemu šolstvu. Potrebno je izbrati smiselne mehanizme za spodbudo racionalnejšega delovanja univerz. Financiranje visokošolskih zavodov zgolj na osnovi tržnih mehanizmov je pogost odziv na masifikacijo visokošolskega izobraževanja¹, vendar študije na to temo dokazujejo, da zgolj tržni pristop, kot dejavnik oblikovanja razvoja in financiranja visokošolskega prostora ni ustrezen, saj ne prispeva k udeležbi najbolj deprivilegiranih družbenih skupin v visokošolskem izobraževanju².

Tabela 4.4: Letni javni izdatki za študenta (2005) in število let, ko študent koristi dodatke in ugodnosti, ki mu pripadajo iz študija. Trajanje izobraževanja je čas, ko študent koristi dodatke in ugodnosti, ki mu pripadajo iz šolanja, in je krajše od trajanja študija (od vpisa do diplome). V tretjem stolpcu je interval stroškov pri različnih fakultetah in oddelkih.

Zavod	Trajanje izobraževanja [leta]	Letna sredstva za študijsko dejavnost za študenta [000 SIT]	Celotni stroški [mio. SIT]
Visoka šola	5,7	510	2,9
Višja šola	4,0	380	1,5
Univerza (povprečje)	5,78	1050–1360	6,1–7,9
Pedagoške vede	5,5	780–1040	4,3–5,7
Humanistične vede	5,7	770–930	4,4–5,3
Družboslovne vede	5,5	270–600	1,5–3,3
Biotehniške vede	5,8	1100–1210	6,4–7,0
Veterina	5,8	2400	13,9
Medicina	7,1	2080–2790	14,8–19,8
Visoke zdravst. Šole	5,7	600–1120	3,4–6,4
Naravoslovje	5,8	970–1560	5,6–9,0
Računalništvo	5,8	690–940	4,0–5,5
Tehnika	5,8	860–1290	5,0–7,5
Arhitektura	5,8	1040	6,0
Nedokončan študij	2,8	480	1,4

Problemi financiranja dodiplomskega študija in njegovih učinkov v Sloveniji so večplastni: od odsotnosti evidence realnih stroškov (stroškov poučevanja, življenjskih stroškov študenta), velikih izgub v procesu izobraževanja (visok osip, velik delež ponavljavcev, dolgo trajanje študija)³, neenak dostop vsem socialnim slojem do tega izobraževanja (bogatejšim je po opravljenih analizah IER⁴ to izobraževanje dostopnejše kot drugim slojem), Zoisovi

¹ Meek, V.L., (2000) Diversity and marketisation of higher education: incompatible concepts? Higher Education Policy, vol. 13, Elsevier Science, (str. 24)

² Marginson, S. (1993) Education and public policy in Australia. Melbourne: Cambridge University Press, (str. 245) in Izhodišča ŠOS za debato o predlogu ekonomskih in socialnih reform, (marec 2006)

³ To je pokazala raziskava IER (v sodelovanju s SURS) o longitudinalni analizi učinkovitosti študija v Sloveniji (Bevc, Smrekar, Ložar, Novak, Dolenc, Perič - Mulac: Ekonomska učinkovitost in pravičnost izobraževanja v Sloveniji in potrebne informacijske podlage za njuno kvantifikacijo, 2001).

⁴ Bevc, Prevolnik - Rupel, Stanovnik, Pravičnost državnega financiranja izobraževanja v Sloveniji in možnosti za njeno povečanje, IER, 2001.

štipendisti so v povprečju iz bogatejših družin kot drugi študenti⁵, zanj pa ni materialnega cenzusa, do velike razlike med financiranjem in stroški rednega in izrednega načina študija.

Neodvisno od proučitve sistema financiranja je potrebno proučiti tudi uvedbo sistema, ki bi zagotavljal pregled nad vpisi tako, da se vsak državljan lahko vpiše in študira na visokošolskih zavodih le na enem študijskem programu brezplačno. Pri tem mora biti dana tudi možnost drugega vpisa zaradi zmote pri izbiri ali nepravilnega vpisa. Drugi in vsak ponovni vpis v kateri koli drug program ali visokošolski zavod mora biti omogočen, vendar v breme tistega, ki se ponovno vpisuje. S tem bi lahko preprečili zlorabe sistema visokega šolstva, kot socialnega korektiva.

Letni stroški študija se po študijskih smereh razlikujejo, prav tako skupni kumulativni stroški, pri čemer upoštevamo celotno uradno trajanje izobraževanja, ko izobraževalni zavodi dobijo za vsakega študenta državna sredstva (letni stroški, pomnoženi z uradnim številom let študija). Toda dejansko trajanje študija je dosti daljše od uradnega, obenem imajo študenti vrsto ugodnosti (razne državne subvencije ipd.) iz študija, ki pritekajo praviloma dalj časa od uradnega trajanja študija. Na tem področju so potrebne spremembe.

Potrebno je proučiti sistem financiranja visokega šolstva ter na podlagi temeljitih analiz, v soglasju z glavnimi partnerji, predlagati ukrepe, ki bi prispevali k razvoju učinkovitega, kakovostnega in dostopnega slovenskega visokega šolstva.

4.6 Osebe s posebnimi potrebami in študentske družine

Izobraževanje pomeni temelj za začetek dejavnega in neodvisnega življenja vsakega posameznika, še bolj pa to velja za osebe s posebnimi potrebami. Vključevanje teh oseb v visokošolsko izobraževanje je izziv za enake možnosti teh oseb v celotnem izobraževalnem sistemu, od predšolske stopnje do visokega šolstva.

V ta namen je treba najprej zagotoviti ustrezno organiziran in posebnim potrebam prilagojen študijski proces, odpraviti didaktične ovire, v skladu s proračunskimi možnostmi pa bodo potrebni dosledno odstranjevanje arhitektonskih ovir v grajenem okolju, vzpostavljanje prilagojene komunikacijske infrastrukture, izvajanje podpornih storitev, ki so nujne za zagotavljanje enakih možnosti oseb s posebnimi potrebami, ter zagotavljanje tutorstva kot modela individualnega zagotavljanja pomoči.

Zavzemali se bomo, da se uredi problematika študentskih družin z ustreznimi zakonskimi rešitvami, v sodelovanju med Ministrstvom za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, in Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve ter drugimi državnimi ustanovami.

4.7. Zdravstveno varstvo študentov

Na podlagi podatkov, pridobljenih z (1) evalvacijo učinkovitosti preventivnih sistematskih zdravstvenih pregledov in njihove dolgoročne ekonomske upravičenosti ter (2) raziskavo uporabe in dostopnosti zdravstvene oskrbe za študente se pripravi dolgoročna vizija celovite zdravstvene oskrbe študentov. Pri načrtovanju in izvajanju teh dejavnosti sodelujeta Ministrstvo za zdravje in Študentska organizacija Slovenije.

⁵ To je pokazala navedena longitudinalna analiza IER učinkovitosti študija.

5 Povečati sredstva za visokošolski študij in raziskave na 5 % BDP

5.1 Cilj financiranja: 5 % BDP

Podatki o financiranju univerz iz preteklih let kažejo ugodno gibanje. Proračunska sredstva v zadnjih letih se povečujejo hitreje kot inflacija. Prirast *celotnih* sredstev za leti 2005 in 2006 je 5,9 % in 7,2 %, prirast sredstev za *izobraževanje v ožjem smislu* je v omenjenih dveh letih celo za 6,4 % oziroma 8,4 %. V naslednjih letih bo treba financiranje visokega šolstva povečevati za toliko, da bo ob koncu leta 2010 uresničena načrtovana raven, to je 5 % BDP, podobno kot lizbonski cilji opredeljujejo za RR 3 % (2 % iz gospodarstva in 1 % iz proračuna). Za uravnoteženost in uspešnost nacionalnega inovacijskega sistema je treba pedagoškim programom visokega šolstva nameniti približno dve tretjini sredstev, namenjenih za RR, kar znese v perspektivi 2 % BDP (2/3 od 3 % BDP = 2 % BDP). Ob združevanju obeh področij v enoten sistem znaša skupni cilj financiranja za obe področji 5 % BDP. Ker morajo tudi visokošolski zavodi sodelovati z okoljem (gospodarstvo, evropski projekti, drugi naročniki), jih mora tudi to vsaj delno financirati, zato je eno od meril uspešnosti delovanja visokošolskih zavodov tudi prejeta sofinanciranje okolja. Pri raziskavah in razvoju je cilj sofinanciranja iz gospodarstva doseči 2 % BDP, cilj sofinanciranja visokošolskih zavodov iz okolja pa nasproten (1,4 % BDP proračun in 0,6 % BDP okolje). Cilj je skupno financiranje raziskav in visokega šolstva v višini 2,3 % iz proračuna in 2,7 % iz okolja, kar znese v celoti 5 % BDP. V ustreznem pravnem aktu bodo opredeljena merila raziskovalne uspešnosti za visokošolske zavode in VIS po eni strani in za raziskovalne zavode po drugi.

Tabela 5.1 Financiranje visokega šolstva v obdobju 2000–2006 v milijonih SIT

A	B=D+E	C=B _{t+1} /B _t	D	E	F	G=D+E+F	H	I=G/H
Leto	Terciarno izobraževanje	Letno povečanje	Visokošolsko izobraževanje	Podiplomsko izobraževanje	Pomoč šolajočim	Skupaj (mio. SIT)	Vseh vpisanih študentov	Stroški za vpisanega študenta (1000 SIT)
2001	35.649		34.160	627	2288	37.938	88.100	430,6
2002	40.001	12,2 %	38.384	591	2802	42.804	87.056	491,7
2003	43.126	7,8 %	41.164	820	2434	45.559	87.205	523,3
2004	45.768	6,1 %	44.200	1649	4041	49.810	91.229	546,0
2005	48.696	6,4 %	47.455	1240	4077	52.773	90.403	583,8
2006	52.786	8,4 %	51.794	991	3805	56.591		

Vir: Proračuni RS za leta 2001–2006.

5.2 Aktivnosti pri financiranju visokega šolstva

Glede integralnega financiranja menimo, da je potrebno zagotoviti letno rast sredstev, namenjenih za visoko šolstvo, skladno z rastjo BDP in ne manj kot 2,5 odstotno rast višjo od inflacije. V integralno financiranje visokošolskih zavodov je treba vnesti *faktor kakovosti* programov oziroma posameznih zavodov; ta bo v začetnem obdobju, ko evalvacija še ne bo dala ustreznih in primerljivih rezultatov, enak ena (1) za vse. Pomemben prispevek k preglednosti financiranja bo v prihodnje tudi predvidena bolj natančna opredelitev ustanoviteljskih obveznosti; ta se sedaj izraža v deležu v *Uredbi o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov*, označenem kot *OLSZ (osnovna letna sredstva zavodov)*. Za določitev povečanja ali zmanjšanja ustanoviteljskih obveznosti pri javnih visokošolskih in raziskovalnih zavodih bo treba vpeljati sistem pogajanj med vodstvom univerze ali raziskovalnega zavoda in ministrstvom. V integralno financiranje univerz bi bilo potrebno razmisliti o morebitni vključitvi dela sredstev za izvajanje raziskovalne dejavnosti.

Študijska dejavnost javnih in koncesioniranih visokošolskih zavodov se financira pod enakimi pogoji. Enotnemu oziroma skupnemu sistemu razpisa za vpis v visoko šolstvo, prijavljanja na razpis in vpisa se poleg javnih in koncesioniranih visokošolskih zavodov pridružijo tudi zasebni visokošolski zavodi. Tako bo omogočen pregled nad celotno ponudbo javnoveljavnih študijskih programov.

Zaradi preglednosti obremenitev posameznikov je poenotenje načina financiranja izobraževalnih in raziskovalnih zmogljivosti ter obremenitev v visokošolski in raziskovalni dejavnosti nujna. Pri izboljšavah visokega šolstva je treba del sredstev nameniti za financiranje instituta sobotnega leta. Z njim bomo dosegli večjo mobilnost profesorjev v univerzitetnem prostoru in med fakultetami, raziskovalnimi organizacijami in gospodarstvom. S financiranjem, raziskovalno opremljenostjo in ustvarjanjem nastanitvenih možnosti je treba spodbujati gostovanja tujih profesorjev in raziskovalcev na slovenskih institucijah. Število gostujočih tujcev naj bi doseglo vsaj polovico števila oseb, ki izrabljajo institut sobotnega leta. Cilj je, da sobotno leto izrabi 5 % visokošolskih učiteljev.

V slovenskem univerzitetnem sistemu, predvsem njegovem naravoslovno-tehnološkem delu, je treba zagotoviti evropsko konkurenčen standard raziskovalne opreme. S tem se bo omogočil in povečal interes za gostovanje raziskovalcev iz tujih univerz, gospodarstva in raziskovalnih organizacij na slovenskih univerzah.

5.3 Naložbe v visoko šolstvo in raziskovalno dejavnost

Prostorsko gledano več kot polovica slovenskih visokošolskih zavodov deluje v slabih ali malo primernih, nefunkcionalnih in starih prostorih. Še slabši je položaj v laboratorijih tehniških in naravoslovnih fakultet. Prenova teh prostorov je nujna, če želimo prihodnjim študentom naravoslovja in tehnike približati te študije. V starih prostorih je posebej pereč problem *varnosti* glede nehoteno povzročenih požarov, eksplozij plinov, izpustov kemikalij in zastrupitev, zlasti v kemijskih, farmacevtskih in bioloških laboratorijih in predvsem pri eksperimentalnih vajah študentov nižjih letnikov. Akutni so tudi problemi hranjenja in odlaganja kemikalij in drugih okolju in zdravju nevarnih spojin, predvsem v urbanih središčih, v katerih je možnost večjih zastrupitev ob požarih in nezgodah (potresih) še večja. Zato bo treba poskrbeti za večjo varnost študentov, učnega osebja v laboratorijih in pri praktičnem delu ter varovanje okolice in okoliškega prebivalstva na splošno.

Sredstva za naložbe v laboratorije in raziskovalno opremo na visokošolskih zavodih in javnih raziskovalnih zavodih je treba združiti tako, da bo s skupnim načrtovanjem mogoča boljša izraba učnih prostorov, laboratorijev kakor tudi raziskovalne opreme. Dodatne učinke naj bi poleg z združevanjem investicijskih sredstev za raziskave in visoko šolstvo dosegli tudi z njihovim oplemenitenjem s sredstvi strukturnih in kohezijskega sklada. Smiselno pa je tudi združevanje sorodnih visokošolskih in raziskovalnih institucij v visokošolskih in inovacijskih središčih.

Nadaljnja investicijska vlaganja so potrebna tudi v zdravstvu in medicini, saj po vseh statističnih podatkih v Sloveniji primanjkuje zdravstvenih delavcev. Ena od prednostnih nalog v naslednjem obdobju bo tudi zagotoviti ustrezne razmere za študij na umetniških področjih. Zavedamo se pomena knjižnično-informacijske dejavnosti. Gradnja sodobnega kulturno-informacijskega središča je vsekakor naloga nacionalnega pomena.

Pri prihodnjih naložbah v visoko šolstvo in raziskovalno dejavnost se moramo še gospodarneje vesti ob nezmanjšani skrbi za kakovost. Tako naj bodo naložbe v prostore koncentrirane, kar pomeni, da se hkrati rešujejo infrastrukturni problemi na ravni celotnih univerz oziroma samostojnih visokošolskih zavodov. Predvsem naj se krepí vlaganje v zaokroževanje infrastrukture, kar bo pripeljalo do sodobnih kampusnih kompleksov, na katerih bo mogoče gospodarneje delovati, laže zagotavljati mobilnost in izbirnost ter približati učitelje in študente, kar bo vse vplivalo na večjo kakovost študijske in tudi raziskovalno-umetniške dejavnosti. Priporočljivo je, da imajo kampusni kompleksi poleg prostorov za izobraževalno in raziskovalno-umetniško dejavnost tudi bivalne prostore za gostujoče učitelje, tuje študente in študente s posebnimi potrebami ter infrastrukturo za obštudijsko dejavnost.

Ustrezno je potrebno financirati raziskovalno dejavnost na vseh področjih. Študentom in raziskovalcem iz teh področij je potrebno omogočiti seznanjanje z sodobnimi dosežki na svojih področjih, terensko delo, opremljenost laboratorijev, kjer so potrebni, primerno informacijsko tehnologijo in izmenjave s kolegi raziskovalci iz tujine.

Študentski domovi se bodo gradili po programih, načrtovanih ob upoštevanju demografskih gibanj in regionalnega razvoja visokega šolstva. Na tej podlagi bo pripravljen tudi načrt preoblikovanja dijaških domov v študentske.

6 Povečati število visokošolskih zavodov v Sloveniji in regionalizacija

6.1 Število univerz

Slovenija odpira visokošolski prostor in s tem možnost za nastanek ali prihod novih manjših kakovostnih zasebnih univerz, predvsem iz Evropske unije, lahko pa tudi drugih delov sveta. Povečanje števila visokošolskih zavodov bo povečalo konkurenco med študijskimi programi in s tem vplivalo na njihovo kakovost. Z boljšo kakovostjo želimo pritegniti večje število študentov iz drugih držav, hkrati z njimi pa tudi precej več visokošolskih učiteljev in raziskovalcev iz tujine, predvsem Slovencev iz zamejstva in od drugod.

Ukrep 28 iz Okvira gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje Slovenije predvideva 7–10 državnih in zasebnih univerz. Širitev mreže visokošolskih zavodov bo postopna, ob hkratni vzpostavitvi delujočega sistema, ki bo skrbel za zagotavljanje kakovosti in izpolnjevanju ustreznih kadrovskih in finančnih pogojev. Tako število univerz pa bi dejansko lahko dosegli le v daljšem časovnem obdobju. V prvem obdobju bi širitev mreže temeljila na konceptu regionalizacije s podporo dejavnostim posameznih regij in tamkajšnjega gospodarstva, da s povezovanjem sedanjih izobraževalnih in razvojnih enot prispevajo k ustanavljanju visokošolskih in inovacijskih središč v regiji. Ustanavljanje regionalnih visokošolskih in inovacijskih središč mora biti po eni strani v oporo lokalnemu gospodarskemu okolju, po drugi pa mora izhajati in temeljiti na raziskovalno-razvojnih projektih, ki v tem okolju potekajo ter lahko pripomorejo k razvoju tehnološke ravni in napredku regije. Z njimi bi lahko pritegnili študente, pa tudi dodatne visokošolske učitelje iz gospodarstva v posamezni regiji. Dosegli bi dvojno korist: znižali bi stroške študija za študente in izboljšali kadrovske pogoje podjetjem v regiji. Pogoji za to so usklajeni strateški gospodarski načrti vsake posamezne regije. Visokošolska in inovacijska središča bi lahko bila zasnova prihodnjih univerz, v katere pa bi se lahko razvila le ob zagotovitvi vseh preostalih potrebnih pogojev, zlasti kakovosti. Univerze, ki bi nastale na ta način, bi bile verjetno manjše, lahko tudi bolj specializirane ter močno raziskovalno usmerjene, vsaj polovica pa naj bi bila zasebna. Glede na sedanje stanje in grobe ocene raziskovalnih dosežkov bi imela največjo možnost naravoslovno-tehniška univerza. Eden od načinov, kako priti do nje, je v skupnem nastopu in sodelovanju največjih javnih raziskovalnih zavodov s področja naravoslovja in tehnologije, ki bi lahko ustanovili naravoslovno-tehnološko univerzo.

6.2 Regionalna visokošolska in inovacijska središča

Visokošolska in inovacijska središča naj bi nastajala v bližini ali mestih, ki že imajo ali razvijajo svoja visokošolska središča, oziroma tam, kjer je to mogoče. Prispevala naj bi k oblikovanju decentralizirane mreže visokega šolstva ter skladnemu regionalnemu razvoju. Regionalna visokošolska in inovacijska središča si predstavljamo kot organsko širitev sedanjih visokošolskih središč z lokalnimi tehnološkimi inovacijskimi centri, tehnološkimi inkubatorji in lokalnimi podružničnimi programi večjih univerz, ki bodo z ustanovitvijo oziroma širitvijo svoje dejavnosti v regionalna središča izkoristile gospodarsko zanimanje za potrebe po kadrih v pedagoškem (predavatelji in praktično delo) in študijskem smislu (zmanjševanje števila študentov).

Regionalna visokošolska in inovacijska središča še niso izbrana. Glede na sedanjo infrastrukturo in programe jih lahko evidentiramo le nekaj. Tako na primer že obstaja osem »regijskih študijskih središč«, ki bi se ob ustreznem povezovanju z drugimi zavodi lahko razvila v VIS. Prednost pri financiranju bodo imela tista z bolj pripravljenimi programi in bolj urejeno in že veljavno oziroma sprejeto in potrjeno dokumentacijo.

7 Spodbujati internacionalizacijo visokega šolstva ter s tem izboljšati kakovost visokošolskih zavodov

7.1 Sedanje stanje

Tabela 7.1 prikazuje podatke o najbolj uveljavljenih univerzah v posameznih evropskih državah. Podatki v sedmem stolpcu o visokošolskih učiteljih so samo približni, ker nekatere univerze navajajo samo podatke o visokošolskih učiteljih, nekatere pa dodajajo še asistente in strokovne sodelavce. Univerza v Ljubljani ima v primerjavi z drugimi najboljšimi univerzami zelo veliko študentov in relativno malo visokošolskih učiteljev, torej slabo razmerje števila študentov na profesorja.

Tabela 7.1 Primerjava uveljavljenih univerz v posameznih evropskih državah z Univerzo v Ljubljani.

Država	Štev. univerz	Štev. univerz na milijon prebivalce v	Najbolj uveljavljena univerza v državi	Štev. študentov v 1000	Štev. visokošolskih učiteljev	Štev. študentov na profesorja	
UK	165	2,7	Univerza v Cambridgeu	16.5			
CH	30	4,0	ETH Zürich	12.5	358	34,9	
NL	25	1,5	Univerza v Utrechtu	26.8	2.948	9,1	
SE	37	4,1	Karolinska Inst.	5.9	671	8,8	
FR	250	4,1	Univerza Pierre & Marie Curie, Pariz	30.0	4.000	7,5	
DE	270	3,3	Univerza Ludvika Maksimilijana v Münchnu	44.0	3.660	12,0	
DK	26	4,8	Univerza v Kopenhagenu	32.9	1.020	32,3	
RU	209	1,5	Moskovska državna univerza Lomonosov	47.0	4.000	11,7	
NW	23	5,0	Univerza v Oslu	30.0			
FI	24	4,6	Univerza v Helsinkih	38.0	3.600	10,6	
ISR	17	2,7	Hebrejska univerza v Jeruzalemu	24.0	1.200	20,0	
AT	40	6,5	Univerza na Dunaju	63.0	4.800	13,1	
IT	82	1,4	Univerza La Sapienza – Rim	147.0			
BE	36	3,5	Univerza v Ghentu	26.0	2.500	10,4	
ES	76	1,9	Avtonomna univerza v Madridu	33.1	2.262	14,6	
CZ	23	2,2	Karlova univerza v Pragi	42.0			
IE	21	5,3	Univerza v Dublinu – Trinity College	15.3	828	18,5	
EL	44	4,1	Univerza v Atenah	–			
HU	33	3,3	Univerza v Szegedu	–			
PL	117	3,0	Jagelonska univerza v Krakovu	41.1	4.351	9,5	
TR	75	1,1	Univerza Hacettepe v Ankari	–			
PT	61	5,8	Univerza v Lizboni	20.0	1.750	11,4	
Skupaj	1684	2,5		695.5	37.948	18,3	
SI	4	2	0 Univerza v Ljubljani		57.4	2.590	22,20

Vira: Raziskava Academic Ranking of World Universities 2005, Institute of Higher Education, Shanghai Jiao Tong University ter letna poročila univerz.

Na vseh univerzah v Sloveniji je treba močno pospešiti prizadevanja za čim višjo kakovost novih oziroma prenovljenih bolonjskih programov, in to predvsem v neposredni primerjavi z vedno močnejšo mednarodno konkurenco. Cilj je, da do leta 2010 vsaj ena pride v skupino najbolj uveljavljenih univerz v Evropi v smislu priznanih mednarodnih ocenjevanj. Hkrati bi bilo zaželeno, da še dve univerzi dosežeta regionalno pomembnost.

Predlagamo, da si za *samoevalvacijo* vsak visokošolski zavod izbere skupino dveh do treh univerz ali drugih visokošolskih zavodov med univerzami vodilnih držav v Evropski uniji, s katerimi naj potem primerja svoje programe in raziskovalno kakovost svojih visokošolskih učiteljev. Z ustreznimi kazalniki in popravki bi se lahko ustrezno usmerjali za pridobitev podobnega ugleda in uveljavitev kakovostne ravni. Enostaven, kakovosten in selektiven način primerjave raziskovalnih uspešnosti posameznih programskih skupin, oddelkov ali celo fakultet je pred nedavnim vpeljani kazalnik t. i. *h-indeks* (<http://www.physicsweb.org/articles/news/9/8/9/1>).

Tako predlagane univerze (oziroma programi) bi bile sklicne točke pri določanju meril za akreditacijo programov, habilitacijskih meril in postopkov, za določanje raziskovalne uspešnosti (odmevnosti in visoko citiranih objav ali *h-indeksa*), pa tudi pri izmenjavi profesorjev, raziskovalcev in študentov. V izbrani skupini univerz oziroma ustanov ali programov bi se lahko dogovorili tudi za skupne programe.

Naslednja možnost je pospešen razvoj evropskih centrov odličnosti, ki bodo uveljavljali kakovost slovenske znanosti v evropskem in svetovnem merilu. Dosegljiv cilj do leta 2010 je ustanovitev najmanj enega centra odličnosti na tri ali štiri visokošolske enote (npr. fakultete). Del sredstev iz povečanega systemskega financiranja in večino evropskih strukturnih skladov, ki so namenjeni raziskavam, razvoju in infrastrukturi visokega šolstva, je treba nameniti raziskovalnim skupinam, ki so blizu evropskim merilom za center odličnosti, tako da bi lahko v najkrajšem mogočem času izpolnile te pogoje.

Povečana sredstva financiranja bodo prednostno usmerjena v doseganje navedenih referenčnih meril in napredka kakovosti in razvrstitve univerze ali visokošolskega zavoda.

7.2 Sistemizacija in zaposlovanje visokošolskih učiteljev

Sistemizacijo delovnih mest visokošolskih učiteljev na javnih zavodih je treba urediti prožneje in ob tem poskrbeti za zmanjšanje samoreprodukcije akademskega osebja. Posebej je treba poudariti nujnost povečanja obsega zaposlitev za določen čas za večino akademskega osebja in ohraniti zaposlitve za nedoločen čas oziroma stalne zaposlitve samo za osebje z najvišjimi visokošolskimi in raziskovalnimi nazivi. Uvedba bi morala biti postopna ob doslednem ločevanju izvolitev v pedagoški oziroma raziskovalni naziv od zasedbe delovnega mesta. V ta namen bo treba spremeniti delovnopravne, davčne, finančne in podobne predpise. Posledica takega načina zaposlovanja je vključitev zaposlenih za nedoločen čas v integralno financiranje univerz. Skupno število novih zaposlitev za določen čas naj ne bi preseglo 30 % do 40 % sedanjega števila vseh zaposlenih.

Zaposlitev za nedoločen čas naj poteka po dobro določenem postopku. Vsebuje naj javni poziv (ne razpis) za ponujeno delovno mesto z objavo v najmanj dveh tujih znanstvenih in strokovnih revijah, ki mora biti odprt najmanj pol leta. V komisiji, ki vodi poziv in predlaga kandidata, morajo biti strokovnjaki iz najmanj treh različnih visokošolskih organizacij (po

možnosti iz ene tuje) in morajo imeti le najvišje pedagoške ali raziskovalne nazive. Nobena institucija v komisiji ne sme imeti večine.

Slabost sedanjega sistema napredovanj v visokošolske in raziskovalne nazive (docent, izredni profesor, profesor, raziskovalec, višji raziskovalec, svetnik) v Sloveniji je v tem, da pomeni istočasno tudi napredovanje na delovnem mestu, kar je zvezano s povečanjem plače. Zato je pritisk na napredovanja zelo velik. Napredovanja se pri kandidatih in vodstvih obravnavajo kot obveznost, pravica in nujnost. To povzroča približno enakomerno porazdelitev števila zaposlenih v vseh skupinah, rednih profesorjev pa je celo precej več kot izrednih (tabela 7.2).

Tabela 7.2 Število zaposlenih na visokošolskih zavodih v RS (2004)

	Tehnični sodelavci	Znanstveni sodelavci	Asistenti	Predavatelji	Docenti	Izredni profesorji	Redni profesorji	Skupaj
Univerza v Ljubljani	356	36	1.551	280	599	509	659	3.990
od tega žensk	206	13	648	166	190	138	93	1.454
Univerza v Mariboru	110	0	398	186	241	212	213	1.360
od tega žensk	71	0	146	81	74	50	26	448
Univerza na Primorskem	86	0	86	69	94	34	26	395
od tega žensk	82	0	50	41	42	8	4	227
Samostojni VŠ	9	3	75	70	96	31	108	392
od tega žensk	9	1	33	23	25	7	7	105
Skupaj	561	39	2.110	605	1.030	786	1.006	6.137
o tega žensk	368	14	877	311	331	203	130	2.234

Vir: Podatki IZUM.

Naslednja slabost zaposlovanja na visokošolskih zavodih je neustrezna zastopanost žensk v primerjavi z moškimi, posebej pri najvišjih nazivih. Še med docenti je ena tretjina žensk (tolikšen delež kot med zaposlenimi), delež pri izrednih in rednih profesorjih pa se zmanjšuje najprej na 25, nato pa na 13 odstotkov. Tudi podatek, da je med predavatelji (lektor, predavatelj, višji predavatelj) več kot polovica žensk, kaže na to, da so napredovanja žensk na slovenskih visokošolskih zavodih do redne profesorice preskromna. Zagotoviti bo treba razmere, ki bodo ženskam omogočale in ne oteževale izpolnjevanja pogojev za najvišje nazive. Cilj nacionalnega programa visokega šolstva je, da se v obdobju do leta 2010 odstotek žensk med izrednimi profesorji poveča s 25 na 33 odstotkov, pri rednih profesorjih pa s 13 na 20 odstotkov.

7.3 Akreditacija in evalvacija visokošolskih programov

Akreditacije visokošolskih programov izvaja Svet RS za visoko šolstvo ob upoštevanju meril ENQA in EUA. Zagotoviti je potrebno neodvisno evalvacijo zavodov in programov in pri tem uporabljati merila, ki so določena s strani glavnih partnerjev v visokem šolstvu. Predvidevamo, da bo treba glede na dosedanje izkušnje merila za akreditacijo novih bolonjskih programov dopolnjevati in opredeljevati bolj natanko z več navodili za sestavljalce novih programov. Nekaj smernic lahko navedemo:

- ne več kot 60 % KT obveznih predmetov (jedra), ki določajo profil poklica in naslov, ki ga študent dobi po končanju študija;

- vsaj 5 % KT in ne več kot 20 % KT obveznih izbirnih predmetov s širšega področja stroke;
- vsaj 20 % KT povsem prosto izbirnih predmetov;
- izbirnost v programih naj omogoča in spodbuja pridobivanje podjetniškega znanja in znanja tujih jezikov;
- vsaj 40 % KT primerljivih predmetov iz programov drugih univerz ali fakultet, s katerimi se program primerja;
- program je lahko akreditiran, če se po vsebini od sedanjih programov razlikuje v obsegu najmanj 40 % KT. To velja za nove programe, ki niso posledica usklajevanja z bolonjsko deklaracijo;
- pri prijavi programa za akreditacijo *je treba* navesti samo nosilce obveznih predmetov, ostale predavatelje se določi in akreditira najkasneje pred izidom razpisa za vpis;
- pri prijavi programa za akreditacijo morajo biti vsi nosilci predmetov že habilitirani ali v postopku habilitacije;
- v programe naj bo vključeno več praktičnega znanja, laboratorijskih vaj in delavnic, zlasti na prvi stopnji; vpeljujejo naj se sodobne metode poučevanja, poskrbljeno mora biti za kakovostno učno gradivo; zaželeni so visokošolski učitelji z raziskovalnih organizacij in gospodarstva;
- učni dosežki in kompetence oziroma pogoji, ki jih mora študent opraviti ali znati, da lahko uspešno sledi predavanjem, naj bodo navedeni za vsak predmet programa;
- učni dosežki in kompetence, ki jih študent pridobi, ko opravi vse študijske obveznosti, morajo biti čim bolj natančno opredeljene;
- znanje, spretnosti in kompetence diplomantov je treba opredeliti tudi z vidika zaposlitvene možnosti diplomantov;
- primerjava z dvema univerzama, ki sta v mednarodnih priznanih ocenjevanjih uvrščeni med najbolj uveljavljene (vsaj ena mora biti evropska);
- primerjava vsebin predmetov med prijavljenim programom in programi tujih univerz, s katerimi se prijavljeni program primerja, je zaželena;
- primerjava raziskovalnih in strokovnih kakovosti predavateljev nosilcev predmeta, zaželena je primerjava s predavatelji na programih tujih primerljivih programov;
- za delovna mesta visokošolskih učiteljev in znanstvenih delavcev z najvišjimi nazivi naj se postopoma uveljavijo mednarodni razpisi.

Seznam univerz, s katero se morajo primerjati predlagani programi, potrjuje Svet RS za visoko šolstvo.

Ministrstvo, pristojno za visoko šolstvo, po pozitivni odločbi akreditacijske komisije z odločbo opredeli, v kolikšni višini bo akreditirani program financiralo.

Postopek, merila in posledice evalvacije bo opredelil Svet RS za visoko šolstvo, saj po noveli Zakona o visokem šolstvu prevzema tudi skrb za evalvacijo visokošolskih zavodov in programov. Opravljena evalvacija je podlaga za pozitivno akreditacijo visokošolskega zavoda. Načeloma mora biti vsak visokošolski program ocenjen (evalviran) vsaj enkrat vsakih sedem let. V Sloveniji je 685 programov (od teh je okoli 90 programov za izpopolnjevanje učiteljev, ki jih financira MŠŠ), kar pomeni, da bi bilo treba vsako leto oceniti približno 60 programov. Najprej je treba izpopolniti samoevalvacijske in zunanje evalvacijske postopke, nato pa jih usmerjati v izboljšave bolonjskih programov ter pedagoške in raziskovalne kakovosti visokošolskih učiteljev in raziskovalcev. Med sestavine samoevalvacijskih postopkov naj se uvrsti obveznost visokošolskih zavodov za spremljanje diplomantov in

njihovih poklicnih poti. To bi pripomoglo k presoji, ali ponudba študijskih programov ustreza potrebam trga dela.

Svet RS za visoko šolstvo bo kot evalvacijski organ skrbel tudi za zagotavljanje kakovosti višjih strokovnih šol v RS (48 višjih strokovnih šol v študijskem letu 2005/06), kar je pomembno z vidika zagotavljanja primerljive kakovosti v celotnem terciarnem sektorju.

7.4 Tuji študenti in skupni programi

V letu 2004 je na vseh slovenskih visokošolskih zavodih magistriralo 940 in doktoriralo 365 študentov. Med njimi je bilo samo 16 magistrstrov in 9 doktorjev tujcev (večina iz Bosne in Hercegovine); od tega je na tehniških vedah magistriralo 5 oseb, doktorirala pa sta le dva. Eden glavnih vzrokov za to so jezikovne ovire, pa tudi kakovost slovenskih visokošolskih zavodov v očeh potencialnih tujih študentov. V tej zvezi si moramo postaviti dva cilja. Prvič, vsi visokošolski zavodi morajo do leta 2010 zagotoviti vsaj 5 % tujih visokošolskih učiteljev in pripraviti take programe, da bodo privlačni tudi za tuje študente, in drugič, povečati morajo število podiplomskih študentov iz tujine, kar pomeni predvsem močno povečanje svoje predstavitvene dejavnosti v Evropski uniji oziroma v drugih delih sveta ter v sosednjih državah. Cilj je 6 % doktorjev iz tujine. To bo mogoče doseči, če bodo visokošolski zavodi odbrane najboljše programe sočasno ponudili tudi v angleškem jeziku. Za uresničitev obeh ciljev je bistvenega pomena vključevanje naših visokošolskih zavodov v t. i. skupne programe. Sodelovanje v skupnih programih evropskih univerz mora postati eno ključnih meril za evalvacijo visokošolskih zavodov.

Medtem ko naj bi bili programi prve stopnje praviloma v slovenščini, bi bilo treba razmisliti o možnosti vpeljave posameznih programov v enem od svetovnih jezikov na drugi stopnji in uvajati pouk na tretji stopnji praviloma tudi v enem od svetovnih jezikov.

8 Uvesti različna merila za raziskovalne dosežke na različnih področjih, po posameznih strokah ločeno, vendar v vsaki stroki mednarodno primerljivo

Ena od slabosti pri ocenjevanjih raziskovalnega dela kot tudi pri habilitacijah je enačenje meril oziroma uporaba ene same vrste meril (tj. **meril znanstvene odličnosti**: števila publikacij, odmevnosti revij in odmevnosti publikacij) za vse vede in področja ter za vse vrste razpisov. To so merila, ki so sicer dobro uporabna pri vseh vedah, vendar je treba upoštevati, da imajo pri različnih vedah različno težo. Hkrati pa je treba upoštevati in podrobneje izdelati vsaj še *dve vrsti meril* in razmerja med posameznimi kazalniki: **merila strokovnosti** (patenti, prenosi v prakso, strokovne publikacije in strokovna dela, ekspertize) in **merila nacionalne pomembnosti** (dosežki v umetniškem ustvarjanju in poustvarjanju, jezikoslovni, zgodovinski in politični pomen, kulturna in nacionalna dediščina itd.). Pri habilitacijah in zlasti pri napredovanjih v pedagoških naslovih je nujno potrebno bistveno bolj poudariti pedagoške sposobnosti in dobre lastnosti kandidata.

Bolje izdelana merila odličnosti za vse vede, ki jih razvijajo in poučujejo slovenski visokošolski zavodi, so pomembna tudi zato, ker želimo, da izboljšajo in popestrijo raziskovalno ponudbo:

- v novih bolonjskih programih,
- v raziskovalnem delu visokošolskih učiteljev in s tem pri razvijanju in utrjevanju kakovostnih raziskovalnih univerz in drugih visokošolskih zavodov,
- v odnosu do gospodarstva pri raziskovanjih za reševanje njihovih problemov v diplomskih, magistrskih in doktorskih delih kakor tudi pri neposredni ponudbi za raziskave na trgu.

Načeloma je treba pri celostnem ocenjevanju pri *vseh* vedah upoštevati *vsa* merila (znanstveno in strokovno odličnost ter nacionalno pomembnost), vendar z različnimi utežmi.

Razmerje uteži med posameznimi merili je najbolj odvisno od namena ocenjevanja.

- Če gre za osnovne raziskave, morajo prevladovati znanstvena merila, pri aplikativnih in tehnoloških raziskavah pa dobivajo strokovna merila čedalje večjo težo.
- Prav tako je izjemno pomembno pretehtati vplive posameznih meril, ko gre za habilitacije na posameznih področjih.

Težave našega dosedanjega ocenjevalnega sistema so predvsem v tem, da poleg znanstvenih meril nismo razvili in uporabljali tudi drugih ustreznih strokovnih in nacionalnih, zlasti v tehniki, družboslovju in humanistiki.

Vsaka stroka lahko avtonomno pomaga pri pripravi svojih meril, vendar morajo biti mednarodno primerljiva. Kakovost posameznikov in zavodov naj se meri po njihovi presoji, vendar vedno v primerjavi s sorodnimi posamezniki in institucijami v Evropski uniji in razvitem svetu. Poseben poudarek bi moral biti dan interdisciplinarnosti, pri čemer bi morali upoštevati prispevek posameznika k različnim znanstvenim vedam. Zato bi moralo biti jasno, da ne more ena stroka istega prispevka pojmovati kot znanstvenega, druga pa kot strokovnega.

9. Odpreti habilitacijski prostor

Med oblikovanjem enotnega visokošolskega in raziskovalnega prostora bo treba urediti tudi habilitacije. Pri tem bo potrebno predvsem:

- povečati odprtost univerz do raziskovalcev iz raziskovalnih zavodov in gospodarstva pri njihovem vključevanju v pedagoški proces;
- prizadevati si za pridobivanje akademskega osebja izmed diplomatov različnih domačih in tujih visokošolskih zavodov
- olajšati vstop v visokošolski sistem (prva habilitacija);
- izboljšati razmerje med številom posameznih stopenj pedagoških nazivov ;
- široko opredeliti habilitacijska področja.

Za izboljšanje kakovosti, ugleda in bolj uspešno delovanje visokošolskih zavodov v okviru nacionalnega in evropskega visokošolskega sistema so potrebna habilitacijska merila in postopki, ki spodbujajo habilitiranje novih strokovnjakov z ustreznimi sposobnostmi poučevanja in učenja. Glede na zahtevnost in vsebine so mednarodno primerljivi kriteriji odličnosti pedagoške in znanstvenega dela glavni pogoj za mednarodno konkurenčnost univerz in so tako najboljši porok za prodorno in kakovostnejše delovanje.

STANDARDI ZA OPRAVLJANJE VISOKOŠOLSKE DEJAVNOSTI

I.

Standard kot predpisana in priporočena norma za visokošolsko dejavnost vsebuje zlasti:

- integralno povezano pedagoško ter znanstvenoraziskovalno, umetniško in strokovno delo visokošolskih učiteljev in sodelavcev ter znanstvenih delavcev;
- knjižničarsko, informacijsko in drugo strokovno dejavnost;
- organizacijske, upravne in druge infrastrukturne naloge univerz oziroma visokošolskih zavodov;
- naložbe in vzdrževanje javnih visokošolskih zavodov in javnih študentskih domov;
- druge infrastrukturne dejavnosti, potrebne za razvoj in učinkovito delo v visokem šolstvu.

II.

Standardi za izvajanje študijskih programov:

Visokošolski študij vsebuje *organizirano študijsko delo* po študijskih programih, to je predavanja, seminarje, vaje, praktično izobraževanje, pripravljane na izpite in druge študijske obveznosti ob konzultacijah z visokošolskimi učitelji in sodelavci ter mentorji in tutorji, ter *individualno študijsko delo*.

III.

Standard za razmerje med študenti in visokošolskimi učitelji in sodelavci:

Gledano v celoti, naj bo na visokošolskih zavodih največ 20 študentov na visokošolskega učitelja oziroma 25 študentov na visokošolskega sodelavca.

Razmerje med učitelji in sodelavci ter študenti bi moralo biti npr. 1 : 15 oziroma 20, posebej v programih za pridobitev univerzitetne izobrazbe, tako da bi bilo mogoče postopoma uvajati aktivne študijske oblike in kakovostnejši študijski proces za realno skrajševanje študija in doseganje kakovosti na vseh ravneh študija.

IV.

Opredelitev osnovnih standardov za ravni izobraževanja oziroma stopenj:

Standardi za trajanje študija z vidika obsega in vrste študijskih programov, obremenitev študentov:

Prva stopnja traja tri do štiri leta; ovrednotena je s 180 do 240 kreditnimi točkami (tj. 60 KT/leto). Če se prva stopnja konča z diplomskim delom prve stopnje, mora biti predvidena in opravljena v zadnjem, tj. šestem ali osmem semestru. Absolventskega staža po prvi stopnji ni.

Druga stopnja traja eno do dve leti in obsega od 60 do 120 kreditnih točk. Če se druga stopnja konča z diplomskim delom druge stopnje, se mora začeti najpozneje v začetku zadnjega, tj. desetega semestra študija. Absolventski staž po končanem programu druge stopnje ni predviden.

Za študijske programe, ki izobražujejo za regulirane poklice, se lahko prilagodita organizacija in časovna razporeditev študijskih obveznosti.

Tretja stopnja traja praviloma tri leta in se konča z doktoratom znanosti.

OKVIRNI OBSEG SREDSTEV ZA IZVEDBO NACIONALNEGA PROGRAMA

Ena najpomembnejših nalog je poskrbeti za kakovostno visokošolsko izobraževanje, ki bo dosegljivo čim več mladim in odraslim, in vseživljenjsko visokošolsko izobraževanje. Ključnega pomena za razvoj visokega šolstva je zagotoviti zunanji nadzor zagotavljanja kakovosti. Hitro povečevanje števila študentov v zadnjih petnajstih letih ne sme poslabšati študijskih razmer (razmerja med visokošolskimi učitelji in študenti, prostorskih razmer, opreme ipd.). Povečevati bo treba število visokošolskih učiteljev in sodelavcev, ne le zaradi povečevanja števila študentov, temveč tudi zaradi nujnega spodbujanja drugih, doslej podcenjenih dejavnosti v visokem šolstvu (raziskovalno delo, študij na daljavo, študijski programi za izpopolnjevanje, vseživljenjsko visokošolsko izobraževanje). Vlaganja v opremo so nujna zaradi njene zastarelosti, novih metod dela in večjega števila študentov, saj sredstva, ki so se v zadnjih petih letih namenjala za opremo, niso sledila povečanim potrebam po opremi zaradi večjega vpisa študentov, informatizacije družbe, novih metod poučevanja ali zastarelosti. Prav tako bo treba povečati sredstva, ki se namenjajo za investicijsko vzdrževanje, in vzpostaviti dobro informacijsko podporo.

Slovenija je v letu 2002 po deležu javnih izdatkov za terciarno izobraževanje, ta je znašal 1,33 % BDP, preseгла povprečje vseh 25 držav Evropske unije (1,14). Razlog za tako visoko uvrstitev je sorazmerno velik delež javnih transferjev za gospodinjstva in druge zasebne pravne in fizične osebe v vseh javnih izdatkih za terciarno izobraževanje v Sloveniji. Javni izdatki za terciarno izobraževanje pa kljub povečanju niso dohajali hitrosti povečevanja števila študentov, kar je razvidno iz primerjave javnih izdatkov za terciarno izobraževanje za študenta v primerjavi z BDP na osebo, ki se je v letu 2002 v primerjavi z 2001 zmanjšala za 2,5 odstotne točke (s 37,6 % na 35,1 %) ⁶.

Precej visoko se je v letu 2001 z 1,3 % BDP (kar je enako kot npr. Irska in Norveška) Slovenija uvrščala po deležu celotnih ⁷ izdatkov za ustanove terciarnega izobraževanja v BDP za terciarno izobraževanje. Delež je bil npr. višji od Avstrije in Madžarske z 1,2 % BDP, Francije, Nemčije, Portugalske in Velike Britanije z 1,1 % BDP ter Češke z 0,9 % BDP. Zaostajali pa smo npr. za Dansko z 1,8 % BDP, Finsko in Švedsko z 1,7 % BDP, pa tudi za ZDA z 2,7 % BDP. Od 1,3 % BDP je 1 % BDP javnih izdatkov in 0,3 % BDP zasebnih izdatkov (EU-15: 1,2 % BDP in 0,2 % BDP). Po deležu izdatkov za izobraževalne ustanove terciarnega izobraževanja za študenta v primerjavi z BDP na prebivalca je bila Slovenija v letu 2002 z 38,2 % uvrščena nekoliko nad povprečje EU-25 (37,1 %), toda bistveno slabše od večine bolj razvitih članic EU. V primerjavi z letom 2001 (48,7 %) se je delež izrazilo poslabšal. ⁸

Slovenija je po višini izdatkov za študenta s 6139 EUR SKM kljub sorazmerno visokim izdatkom za ustanove terciarnega izobraževanja močno zaostajala za večino bolj razvitih držav EU in evropskim povprečjem (EU-25: 7.946 EUR SKM; EU-15: 8.562 EUR SKM). ⁹

⁶ Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Statistične informacije, 9 Izobraževanje, št. 149, leto 2005.

⁷ Celotni izdatki za izobraževalne ustanove so seštevek javnih, zasebnih in mednarodnih izdatkov, namenjenih neposredno za ustanove terciarnega izobraževanja, ne vključujejo pa izdatkov gospodinjstev za izobraževalne izdelke in storitve zunaj izobraževalnih ustanov. Ustanove terciarnega izobraževanja vključujejo poučevalne in nepoučevalne ustanove.

⁸ Vir: UMAR: Ekonomsko ogledalo št. 6, leto 2005.

⁹ Vir: UMAR: Ekonomsko ogledalo št. 1, leto 2006.

Primerjave podatkov o izdatkih za terciarno izobraževanje za leto 2002 oziroma 2001 na eni strani kažejo, da Slovenija s sredstvi, ki jih namenja za terciarno izobraževanje, dosega evropsko povprečje, na drugi strani pa, kadar se primerjajo izdatki na študenta, da namenja manj sredstev na študenta. Zato bo treba povečati sredstva, namenjena terciarnemu izobraževanju, hkrati pa zagotoviti učinkovitost porabe ter kakovost študija in raziskovalnega dela.

Sistem financiranja visokega šolstva se je v letu 2004 odmaknil od koncepta plačil po standardih in normativih, ker je bil za sodobno organizacijo in delovanje univerz in drugih visokošolskih zavodov preveč razdrobljen, neprilagodljiv in pretirano administrativen. Vpeljano je bilo integralno financiranje študijske dejavnosti ob upoštevanju študijskega področja (ISCED klasifikacija, UNESCO, november 1997), števila vpisanih študentov v študijskem letu in števila diplomantov v preteklem koledarskem letu. S tem je bila visokošolskim zavodom omogočena večja samostojnost pri določanju namena porabe sredstev ter dana možnost za učinkovito gospodarjenje s sredstvi in njihovo porabo. Uvedba takega sistema zahteva odgovornost univerz in drugih visokošolskih zavodov do javnosti in države, zato je treba v naslednjem obdobju zagotoviti učinkovit sistem nadzora poslovanja na ravni države in na ravni visokošolskih zavodov in dober sistem preverjanja in ocenjevanja kakovosti visokošolskih zavodov in študijskih programov. Sistem financiranja visokošolskih zavodov je treba izpopolniti tako, da bo bolj pripomogel k uresničevanju ciljev bolonjske deklaracije, spodbujal dokončanje študija v času uradnega trajanja študijskega programa. Prav tako je treba sproti spremljati sistem financiranja, ga analizirati in ocenjevati njegovo ustreznost ter ga izpopolnjevati v skladu s spremembami v visokem šolstvu, raziskovalni dejavnosti in družbi. Izdelati je treba analize različnih drugih možnosti in mehanizmov financiranja. Spremembe financiranja visokega šolstva je treba uvajati postopoma.

Za uresničitev cilja, da mora financiranje visokega šolstva v naslednjem srednjeročnem obdobju doseči 2 % BDP (1,4 % BDP iz javnih virov in 0,6 % BDP iz zasebnih virov), se morajo sredstva, namenjena visokemu šolstvu, povečevati.

Prednostne naloge države in visokošolskih zavodov morajo biti usmerjene predvsem v:

- zagotavljanje ustreznih prostorov,
- vlaganje v razvoj in posodabljanje opreme (laboratoriji, knjižnice, informatika) ter vzdrževanje prostorov,
- zagotavljanje ustrezne kadrovske strukture in razmerja med številom študentov in pedagoških delavcev, kar bo omogočalo kakovostno izvajanje novih študijskih programov, povečanje študijskih mest v korist rednega študija, ustanavljanje novih visokošolskih zavodov,
- povezovanje raziskovalne in visokošolske dejavnosti,
- subvencioniranje bivanja študentov in druge socialne transferje.

Sredstva za znanost, tehnološki razvoj in terciarno izobraževanje od leta 2005 do 2008

v mio SIT (kjer ni drugače navedeno)

Številka glavnega programa	Ime glavnega programa	Realizacija za leto 2005	Ocena realizacije za leto 2006	Predlog sprememb proračuna za leto 2007	Predlog proračuna za leto 2008	Cilj 2010
1 % BDP (mlrd SIT)		66,200	70,552	75,864	80,980	89,360
0501	Urejanje sistema znanstvenega raziskovanja	853,834	879,615	861,625	872,621	
0502	Znanstvenoraziskovalna dejavnost	30.887,347	34.468,287	35.285,001	37.235,646	
0503	Programi v podporo znanosti	849,384	912,051	917,754	927,725	
0504	Tehnološki razvoj	5.284,412	8.267,206	15.674,043	17.738,461	
Skupaj	Znanost in tehnološki razvoj¹	37.874,977	44.527,159	52.738,423	56.774,453	89.360,000
% BDP	Znanost in tehnološki razvoj	0,572	0,631	0,695	0,701	1,000
1901	Urejanje izobraževalnega sistema ²	205,008	249,798	245,858	252,126	
1904	Terciarno izobraževanje ³	50.964,142	55.789,142	59.460,810	64.381,559	
1906	Pomoči šolajočim ⁴	18.428,394	18.172,129	18.420,868	19.139,973	
Skupaj	Sredstva za terciarno izobraževanje	69.597,544	74.211,069	78.127,536	83.773,658	116.168,000
% BDP	Sredstva za terciarno izobraževanje	1,051	1,052	1,030	1,034	1,300
ZZZS	Terciar⁵	25.555,000	26.165,509	26.790,865	27.431,166	
% BDP	Terciar	0,386	0,371	0,353	0,339	
Skupaj	Vse skupaj	133.027,521	144.903,737	157.656,824	167.979,277	205.528,000
% BDP	Vse skupaj	2,009	2,054	2,078	2,074	2,300

Vir: Predlog sprememb proračuna Republike Slovenije za leto 2007 in predlog proračuna Republike Slovenije za leto 2008 - vladno gradivo, razen podatkov za ZZZS terciar, kjer je za leto 2005 in 2006 upoštevan podatek ZZZS, za leto 2007 in 2008 pa ocena MVZT: 2,39 % rast na prejšnje leto, in za republiške štipendije v vrstici "Pomoči šolajočim", kjer je upoštevana ocena MDDSZ (leto 2005: 9.957,158 mio SIT; leto 2006: 10.482,949 mio SIT; leto 2007: 10.724,056 mio SIT in leto 2008: 10.970,710 mio SIT). Za BDP 2005-2008 je upoštevana ocena UMARja iz jesenske napovedi gospodarskih gibanj 2006, za leto 2010 pa je upoštevan podatek iz proračunskega priročnika 2007-2008.

Opombe:

V tabeli so upoštevana vsa sredstva, ki jih za posamezno področje vsebuje predlog proračuna, to so integralna, EU in namenska sredstva.

¹ Za "znanost in tehnološki razvoj" so upoštevani predlogi proračunov Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo (MVZT), Ministrstva za gospodarstvo (MG), Ministrstva za obrambo (MO) in Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU). Sredstva MVZT so upoštevana le v delu, ki dejansko predstavljajo sredstva za RR dejavnost po mednarodni definiciji RR iz Frascatiškega priročnika.

² V "Urejanje izobraževalnega sistema" so všteta sredstva MVZT in MDDSZ, pri čemer sredstva MVZT predstavljajo sredstva urejanja izobraževalnega sistema, povezana z delovanjem zaposlenih MVZT na področju viskega šolstva.

³ V "Terciarno izobraževanje" so všteta sredstva MVZT in Ministrstva za šolstvo in šport (MŠŠ).

⁴ V "Pomoči šolajočim" so všteta sredstva za študijske pomoči MVZT, MŠŠ in MDDSZ, štipendije za študij prava Ministrstva za pravosodje, štipendije na področju kulture Ministrstva za kulturo, vladne štipendije in štipendije za študij v tujini Ministrstva za javno upravo ter štipendije MDDSZ, pri čemer je delež štipendij za študente terciarnega izobraževanja ocenjen.

⁵ "Terciar" Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije vsebuje sredstva za programe učenja, usposabljanja za posebna znanja, programe razvoja in raziskovanja s področja zdravstva.